Tartalom

BARGUZINI VERSEK

Maradok tisztelő hívetek – odaátról: Posztpetőfi Sándor

Margócsy István: Petőfi Barguzinban *(irodalomtörténeti pamflet)* 5
Nádasdy Ádám: Aleksandr Petrowitsch: Szibír 11
Kántor Péter: Post Scriptum: Post Vitam 12
Tandori Dezső: Petőfi Sándor: A vadludak a vízen gyülekeznek... 13
Spiró György: Petőfi, a burját *(esszé)* 14
Kukorelly Endre: Petőfi Sándor: Effektív Haszna; A Petőfi Sándor effektív haszna; Valamivel komolyabb 18
Szálinger Balázs: Levél István öcsémhez 21
Kenéz Ferenc: Petőfi verses levele Arany Jánoshoz 24
Jász Attila: Utolsó üdvözlet 28
Király Levente: Petőfi Sándor levele Arany Jánoshoz 29
Orbán János Dénes: Nem párnák közt 31
Prágai Tamás: Alexandr Petőfi: (Hallám, kiegyezett...) 37
Petőcz András: Petőfi Sándor: Negyven vagyok; Arany Jánosnak 39
Szkárosi Endre: Petőfi estéje *(bevezetés)*; Petőfi Sándor: Artűr; A Pünkösdi férfiú látomása; Avangár-epigramok 41
Szilágyi Ákos: Barguzini merengések; Hej te kislyány, kis Maruszja!; Kishazámban, Barguzinban; Nehogymá' 47
Timár György: Egy föltárás bizonyítékai *(bevezetés)*; Falu végén...; Befordultam a klotyóra...; November végén 53

Utolsó posta, Barguzin

Tőzsér Árpád: Egy ismeretlen Petőfi(?) vers elé *(bevezetés)*, Levél Magyarországra 57

Csiki László: A szabadító csönd ... 59
Marsall László: Bem apó kalapján; Petőfi meg a barguzini rabőr ... 61
Gömöri György: Alekszandr Petrovics sóhaja Barguzinból ... 64
Baranyi Ferenc: Barguzinban, 1899 Szilveszterén ... 65
Gyárfás Endre: Petőfi Sándor: Barguzinból ... 67
Veress Miklós: Alexander Petjoffi: Zsgyi Menja, Júlija ... 68
Dienes Eszter: Júliának; Megteszem ... 69
Ladik Katalin: Drága húgom! ... 70
Ambrus Judit: Oroszországi levelek ... 73
Jenei Gyula: (már megszoktam magam...); (beszéltem ezt-azt...) ... 83
Balla D. Károly: Barguzini nagy erdőbe... ... 85
Bozsik Péter: Alekszandr Pjotr Petrovics: Végnapló ... 88
Tardy Balázs: Alekszander Petrovics: Vodkadal ... 90
Csikós Attila: Itt, Barguzinban ... 91
Gyimesi László: Petőfi Sándor: Üzenet az újhazába; Mit nem mond ez a muszka! ... 92
Hermann Róbert: Piruló arccal és vörös zászlókkal... ... 94
Debreczeny György: elmegyek régi kardomért ... 96

Szabadság? Szerelem? ritkán emlékezem

Mészöly Dezső: Segesvári szimfónia ... 99
Mező Ferenc: Szása Petrovics: Végakaratom ... 102
Czigány György: Tél, temess el! ... 103
Döbrentei Kornél: Petőfi naplójából ... 104
Novák Béla Dénes: Petőfi Sándor: Verses napló; Iliszunszki énekek ... 106
Fecske Csaba: Alekszandr Petofi: Bús őszi vers ... 109
Balogh Robert: Fellegek ... 110
Szenti Ernő: Felfejtett múlt ... 112
Vass Tibor: (J)avulási szándék ... 113
Béki István: Petőfi Sándor: Egy bujdosó levele ... 114
Szénási Miklós: Hátrahagyott versek Barguzinból ... 115
Novák Valentin: Kukorica megfosztása babérjaitól ... 118
Fenyves Marcell: Marsnak mása ... 120
Vörös István: Alexandreida és Szibériáda (Bevezető; Húsz év múlva; Áttetsző testtel; A cári erdőben; A kék torpedó; Nem beszél a fákkal...; Új évezred felé; Kővilág; Epilógus) ... 121
Tolvaj Zoltán: Petőfi Sándor: Weöres Sándor ... 128

A közölt képek Hermann Róbert magángyűjteményéből származnak.

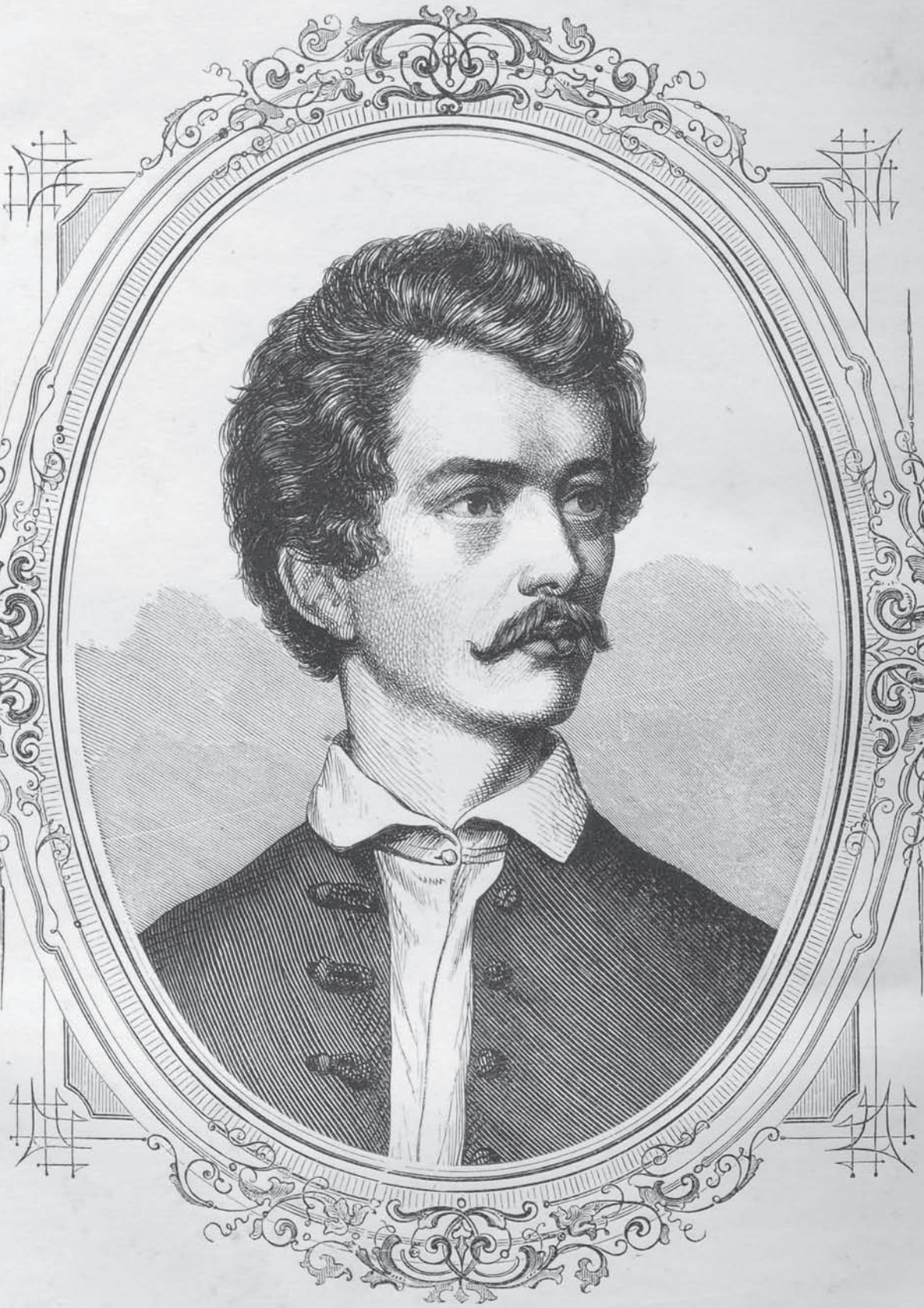

PETŐFI SÁNDOR.

Van egy archivált képem Segesvárról,
Amikor elvesztettük a csatát,
fekete varjak hullottak a fákról,
a földet elfödte a sok-sok gyászkabát.
És minden hallgatott abban a zajban.
Még nincs egy perce, hogy reméltünk. Hajdan.

MARGÓCSY ISTVÁN

Petőfi Barguzinban

A XIX. század utolsó éveiben sokakban bizony komoly zavart keltett, hogy a nemzet nagy mesemondója, Jókai, hajdani benső barátja az eltűnt költőnek, mind íróként, mind lapszerkesztőként ellentmondásosan nyilatkozott és viselkedett a nagy, országos Petőfi-vitában. Hiszen míg egyrészről verssel is garantálta Petőfi halálát (*Oh Petőfi, ha most élnél* kezdetű szép versét azzal a jól sikerült fordulattal zárja: „De jól tetted, hogy megholtál!"), s ő avatta fel, nagy port felvert beszéddel az elhunytnak Duna-parti nagy szobrát is (ezenközben persze nem mulasztotta el királyhűségéről biztosítani az uralkodó Ferenc Józsefet, azt is érzékeltetvén, hogy e kérdésben Petőfi maga is egyet értene vele), másrészről azonban annak a híresztelésnek is folyamatosan helyt és hitelt adott, mely szerint Petőfi hadifogolyként, Szibériában még ma is (azaz a hetvenes években) él. Ennek az ellentmondásnak a forrására csak mostanában, a Jókai-hagyatéknak teljes feldolgozása után bukkant rá az irodalomtörténet: Jókai könyvtárának egy mindeddig fel nem bontott ládájából ugyanis felbukkant egy eddig sehonnan máshonnan nem ismert, sehol nem említett könyvecske, mely Petőfinek Szibériában, orosz nyelven írt verseit tartalmazza magyar fordításban. Jókai tehát *tudta,* hogy Petőfi túlélte a segesvári csatát – csak mivel szégyellte, hogy nagy magyar barátja átnyergelt a befogadó ország nyelvére, továbbá, mert a kapott verseket eredetiben nem tudta élvezni, a fordításokkal pedig elégedetlen volt, inkább elhallgatta létezésüket; az élő Petőfi legendáját azonban semmivel nem kívánta cáfolni.

A verseskötetet egy debreceni professzor, több nemes vármegye táblabírája, alsó- és felsőpándi Morvai Xavér Benjámin juttatta el Jókaihoz: az ő kezébe került ugyanis az Irkutszkban 1881-ben megjelent, mára sajnos teljesen fellelhetetlen, lappangó, Alekszandr Sztyepánovics Petrovics által kibocsátott orosz nyelvű, *Sztyihotvorenyija i poemi. Szobranyije szocsinyenyij, pervij tom* című könyv, melyet a professzor, ki nem tudott oroszul, először eszperantó nyelvre fordított le, *Ruslingvaj poemoj de Petőfi* címmel, majd a jól sikerült eszperantó szövegből tette át a verseket második anyanyelvükre, azaz magyarra. A könyvet szép, saját szerzeményű

ódával vezette be, s bár kisterjedelmű, mégis nélkülözhetetlen előszót is mellékelt a versekhez, melyben néhány életrajzi adatot is megvilágított.

Talán nem érdektelen felidézni a kötetnyitó óda néhány sorát, melyben az érző olvasó egy igaz elkötelezettségű hű kebel ömledezéseit teheti magáévá. A fordító így kezdi versét:

Nézem dalaimat lelkemnek szemével,
Fejem zúg, szívem ver, és elborít a láz –
Nem merlek vizsgálni, nehogy megőrüljek,
Mint egy istenséget kutató csillagász.
Érezem lelkednek mindenhatóságát,
De a nagy egészet nem fogom föl benned,
Egy-egy dalban nézlek, és úgy értelek meg,
Mint egy kis kenyérben a megváltó testet.

Majd áttérvén az irodalmi értékelésre, méltatja is kedves költőjét; s ha kissé túlozva fejezi is ki elragadtatását, az feltétlenül elismerést érdemel, hogy fordítása tárgyát és alanyát ily módon tisztelni képes:

...És még holmi piszkos istentelen ajkak
Másokkal mondanak egyformának téged!
Szelíd fiú vagyok, – de hogyha ezt hallom,
Szinte fogam csattog, majd megesz a méreg.

Talán fontosabb azonban, amit magáról a költő életének néhány mozzanatáról adatszerűen megtudunk. A fordító szerint Petőfi ugyanis a csata után fogságba esett, s az orosz sereg hadifoglyaként került Szibériába, hosszú utazás, gyaloglás és szállítás után került a Bajkál-tó túlsó partjára, a Barguzin folyó mellett lévő Barguzin városkába, s ott előbb néhány évig hadifogolytáborban élt, majd egy idő után kiengedték, ám a hazautazást nem engedélyezték, s a városka megbecsült, bár kissé idegenkedve s rendőrileg figyelt polgáraként töltötte éveit. Nevét az eredeti családi formában, Petrovicsként volt kénytelen használni, egy különös véletlen folyományaként. A fogoly-században egy különösen durva, Lev Lvovics nevű őrmester, kit egyébként csak Oroszlánként neveztek, egyszer névsorolvasást tartott, s az épp költői ihletettségben révülő költőre ráordított: Neve? S a költő hirtelen, zavartan, talán visszaemlékezve a zord bakaidőre, így válaszolt: Nevem van, Petrovics. Így Petrovicsként lett regisztrálva, s a cári belügyminisztériumi bürokrácia, hiába kér-

vényezte pedig, soha többé nem engedte meg neki a névmagyarosítást. Két magyar tiszttel szenvedte együtt a fogság nehéz éveit, gróf Leiningen-Westerburg Károllyal és Bem József tábornokkal, kikről ugyanúgy, mint Petőfiről, helytelen történelmi adatokat rögzített az utókor: Leiningent nem végezték ki Aradon, Bem pedig nem török pasaként hunyt el – hiszen ők hárman testesítették meg a barguzini magyar kolóniát és a magyar kulturális egyesületet. Hogy éppen ők ketten kerültek Petőfivel egy századba, súlyos következményekkel járt: ők ugyanis egy szót sem tudtak magyarul, csak németül s franciául tudtak egymással is beszélgetni, s bár barátságukra ez semmi befolyással nem bírt, Petőfit *kulturálisan* úgy elkeserítette, hogy inkább oroszul kezdett verseket írni, ami annál is könnyebben ment neki, mert mint ismeretes, anyanyelve a pánszláv volt; magyarságát azonban mindvégig híven megőrizte, s természete komoly maradt. Orosz irodalmi tájékozódását úgy nyerte, hogy még mikor az európai Oroszországban jártak, egy jóindulatú tiszt, név szerint Jevgenyij Petrovics Anyegin, megajándékozta egy Puskin kötettel (ennek a kötetnek a címét imitálja majd szellemesen Petőfi orosz könyve is!), s Petőfi – ahogy a XX. század második felének irodalomtörténete egyébként is már megállapította – testvériséget fedezett fel önmaga s a nagy szovjet költő között, s a továbbiakban az ő nyomain kívánt járni. Olvasmányélményeinek szép versben adott hangot: erről írta a „Négy nap dörgött a Puskin Omszk, Tomszk s Irkutszk között" felejthetetlen sorait. A Szibériáig vezető útról csak két másik versben van említés: mikor Moszkva mellett vonultak, Petőfi épp lázas volt, s egy sajátosan orosz típusú háromökrös szekéren vitték mint fekvőbeteget. A szekéren vizionált, s felkiáltott: „Ne válasszunk magunknak csillagot?" S mivel épp a Kreml alatt haladtak, a látványtól profetikus ihletet nyervén, verselni kezdett: „Sose hull le a vörös csillag! Mióta ember néz az égre, Vörös csillag volt a reménye!" Ekkor a láza oly magasra szökött, hogy elvesztette eszméletét is. Másik kis versében, mely így kezdődik: „Megy a votyák a szamáron a Volga-Káma vidékén," azaz a kedves őshaza otthonosságában szerzett élményeinek állít maradandó emléket: a figura szeretetteljes megjelenítésével az elszakított testvérnépek majdan létrejövendő nagy egységét énekli meg. Már rengetegen voltak, több mint tizennyolc századnyian, a hadifoglyok a barguzini táborban, s Petőfiék érkeztekor új egységet kellett felállítani: így lett ő a tizenkilencedik század költője. A hadifogolytáborban az oroszok a tisztek számára kulturálódási lehetőséget is biztosítottak, például sakkversenyt is hirdettek; e sportban – eddig nem tudtuk! – az idős Bem József volt kiemelkedő, s Petőfi őszinte örömmel énekelte meg a kis magyar

csapat ragyogó győzelmét, „Mi ne győznénk? hisz Bem a vezérünk” kezdetű versében; nagy kár, hogy Bem, ki nem csak magyarul, de oroszul sem tudott jól, félreértette a verset, s a vezér kifejezésben *királynőt* értvén, ízetlen tréfának vélte a verset, s rövid ideig duzzogott is miatta. Miután kiengedték a szoros fogságból, sokat járta a tajgát, gyakran kirándult és vadászott (egy alkalommal *egy* vadászaton sikerült neki tigrist is, hiénát is lőnie, ami nagyon nagy ritkaságnak számít!). Egyszer vadászat közben egy eltévedt golyó megsebesítette, s sokáig feküdt egyedül az erdőben; ekkor született ama verse, melyben a százszorszent égi szabadság dicsérete zeng: „Fázunk és éhezünk, Átlőve oldalunk, De szabadok vagyunk.” Miközben e versét mondogatta, kíséretként mindvégig szólt a rokonszenvező farkasok dala. Természetélményét érzékletesen mutatja be a „Téli napnak alkonyulatánál / Megállék a Barguzin partjánál” kezdetű versében, s az orosz téli táj hasonlíthatatlan sajátosságait is rögzíteni tudta abban a poémában, mely „Oj, mostan sztyeppe ám igazán a sztyeppe!” felkiáltással indul. Egyszer a folyó partján sétálván, éppen halálának szép nyári évfordulóján, meglátott a folyóban egy ruhát mosó fiatal tatár szüzet, ki oly szép volt, mint egy virág, s csak úgy tréfából verset mondott hozzá: „Gyere ki, galambom, gyere ki, gerlicém!” (e versnek érdekes módon megmaradt gyönyörű és megható orosz eredetije is: „Igyi szudá, golúbocska!”), ám mikor a lány minden további nélkül tényleg kijött, Petőfi kissé megzavarodott, s rögtön másik versbe kapott: „Minek nevezzelek?” A lány azonban megértette a költői kérdést, s a maga egyszerű, természetes módján bemutatkozott: Kátya Petrovna Vengerka vagyok. A költő pedig csak állt, s mit látott? mit látott? Látta Katyúsává válni a virágot. Ezután boldogan éltek. Sok kis verse őrzi a barguzini mindennapok szépségeit: ilyen például a „Barguzini kocsmárosné, angyalom!” kezdetű dala, amely azonban minden idilli jámborsága dacára is viszályt okozott, mert a helyi zsidó kocsmáros nem vette tréfára a dolgot, nagy féltékenységi jelenetet rendezett, s komolyan összeveszett Petőfivel; kettejük régi barátságát (melynek emléke ott van a „Tábor szélén kurva kocsma, oda rug ki a Bajkálra” örökbecsű soraiban is!) csak az állította helyre, hogy Petőfi azóta világhírűvé vált verses levélben, a *Levél Jankele Goldhoz* hexameteres soraiban tisztázta a félreértést. Összesen két jelentősebb orosz barátra tett szert, ám e kapcsolatot a későbbiekben sajnos mindketten elhallgatták. A Léna partján sétálgatván beszélgetett sokat egy fiatal, nyugtalan értelmiségivel, Alekszandr Iljics Uljanovval, aki mindig a nép akaratáról (Narodnaja Volja) szónokolt apostoli elszántsággal, a bár Petőfi időnként intette és fékezte is őt (így szólván: „Még kér a nép!”), mégis azzal tett rá nagyobb ha-

tást, hogy – természetesen nagy titokban – egyszer elszavalta neki a *Robbantsátok fel a cárokat!* című ódáját is. A másik barátnál fordított a helyzet: inkább ő hatott Petőfire. Ez pedig nem volt más, mint a szintén száműzött Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij, kivel a lét összes problémáit megvitatták, s kinek ihletésére Petőfi egy nagy magyar regényt írt, *A rakamazi testvérek* címmel; felbecsülhetetlen veszteségünkre azonban e kézirat elveszett. Dosztojevszkij viszont Petőfinek egy álmát beleírta *A nagy inkvizítor* poémájába: Petőfi azt álmodta, hogy visszatér Magyarországra, ahol bizony senkinek nem kell, senki nem érti meg, senki nem fogadja be... Ez az álom oly szorítva hatott le keblére, hogy megfogadta, a legközelebbi alkalommal felfüggeszti halálozási szokásait, s nem fogja vérével többé a földre írni: hazám. Ugyanez a nehéz érzelem szólal meg a kötet utolsó versében is, mely azzal fejeződik be: „Hol sírjaink domborulnak, unokáink gödröt ásnak, és áldó imádság helyett szétkutatják teteminket"...

Petőfi további sorsáról nem szól a fáma: hisz e kötet még a költő életében jelent volt meg. Befejezésül legyen elég egy versnek (*A hold fehér* címűnek) részletesebb idézése, mely vers 1871-ben Petropavlovszkban íródván, mégiscsak utat nyert a magyar nyilvánossághoz, s még a hetvenes években megjelent. Híven mutatja e vers, mennyire önmaga maradt ott is, akkor is, a költő:

A hold fehér sugára rezg
A hómezőn.
Halvány arcodra gondolok,
Hű, szende nőm!

Sötét folt e fehér lapon
Csak én vagyok,
Arcodra is csak én vetem
A bánatot,

Ki tőlem elszakítva élsz,
Mint fagyökér,
Melynek letörte s eldobá
Lombját a szél...

Csak remélhetjük, hogy még sok új vers és adat fog hírt adni egy halhatatlan élet és mű életrevalóságáról. És soha ne felejtsük, a költő nemcsak verseiben él; tudjuk, az 1888-iki virágkiállításon Emich Gusztáv a versenyző rózsák közt egy új thea-hibrid rózsa-

fajt állított ki, melyet „Söuvenir d' Alexandre Petőfi"-nek nevezett el. E rózsára írta Kiss József a következő kis epigrammát, mely talán a legteljesebben tudja kifejezni mindannyiunknak, ennek az egész százötven évnek Petőfi-élményét:

Nincs kő, mely jelölje
Alvó helyét,
S egy rózsalevélre
Írták nevét.

Szerelemről zsengett
S regében él,
Legméltóbb emléke
A rózsalevél.

NÁDASDY ÁDÁM

Aleksandr Pwetrowitsch

Szibír

Mit nekem, te petyhüdt Európa
Szabadságtól kirojtosult szája!
Tán figyeltem rád, mint szomjú gyermek,
Ki szüléje bölcs igéit várja;

Tán ifjúként beröpülte lelkem
Láng-fészkeidet – oh Bécs! oh Páris! –
Úgy hivém: ha te lészel tanítónk,
Magyarország mennyország lesz máris.

Mit szabadság!... Bölcs rabság az élet,
Jó bekecs, mely tíz telet kibír,
Istenfélő, engedelmes asszony,
És a tiszta, végtelen Szibír.

Vadregényes tájak, büszke erdők:
Itt vagyok honn, itt az én világom,
Börtönömből mintha szabadulnék,
Ha a tajgák végtelenjét járom.

Szabad voltam siheder koromban?
Szabad vagyok most százszorosan.
Rendünk tett szabaddá, meg a wodka,
Mely jó magyar kulacsomba' van.

Álmomat se kísértsd, Európa!
Nincs nekem tenálad semmi hely.
Távoli morajlás csak a hangod,
Mint fenyőkön túl a Jenisszej.

KÁNTOR PÉTER

Post Scriptum: Post Vitam

Féltem az öregségtől s a haláltól.
A halott nem gyűlöl és nem szeret.
Legyen forradalom az élet, legyen bátor
vállalni a nagy érzeményeket.
Ó gyorsan telnek a napok, az évek,
nem ismerek magamra: nem is félek.

Van egy archivált képem Segesvárról,
Amikor elvesztettük a csatát,
fekete varjak hullottak a fákról,
a földet elfödte a sok-sok gyászkabát.
És minden hallgatott abban a zajban.
Még nincs egy perce, hogy reméltünk. Hajdan.

Utóbb százszor is gondoltam: elég már!
De mindig jön egy legújabb menet.
Emelkedik, zuhan a tőzsde, stagnál,
űzi, hajtja a szél a felleget.
A bőség kosarából kinek ez, kinek az jut.
Szállnak a röpcsik, a darvak, a hattyúk.

Egyébként voltam ott is, Barguzinban.
Engem mindenütt ismer valaki.
A farkasok dalát idézi nyomban
lelkes kis úttörő, vén trotty szaki.
Úgy-úgy! – mondom, aztán veszem kabátom.
„Most már mulassatok, kedves barátim.”

TANDORI DEZSŐ

Petőfi Sándor

A vadludak a vízen gyülekeznek...

(Pelájund pagizurcir pa-kuszán...)

A vadludak a vízen gyülekeznek,
lábuk éke hártyaárnnyal evez,
ó, barguz ég, én, hogy éked lehessek,
csak e vízmélytükör csalképe lesz:

vadlúd a vízen, messze tünt az egy-bolt,
a mennyeké, a felhősugaras!
Szakadj szét Nap, ne mondhasd, hogy igaz volt,
csak legalább egy-kor lehessen az!

(Az 1853-as évben)

Prőfnigh Algr

Pelájund pagizurcir pa-kuszán...

(A vadludak a vízen gyülekeznek...)

Pelájund pagizurcir pa-kuszán,
ith okalun leh bárdjen gauszoli,
krakh evalun liht száhuk taguzán:
fremüntg evrukt patevljen, ibholi.

Kuvrjand fglafod ler, knázah Atszi állhánl,
leőmeng leőn, krhaoment tuón,
mrőén klah grezdin, afun látizárádn,
krőó, krőó – teh gudniz prakudónh!

(Krőó klah evrukta „1853”)

SPIRÓ GYÖRGY

Petőfi, a burját

Kétezer-egy kora őszén Iowa Cityben, a Nemzetközi Íróprogram egyik felolvasóestjén találkoztam Tyihon Burdulovics Artyanovval, a jónevű, burját származású svéd irodalomtörténésszel. Valójában eliszlámosodott varég családból származik anyai ágon, és csak apai ágon burját, ez most mindegy. Sokat ittunk, beszélgettünk, és széles jókedvében egyszerre dalra fakadt. Tetszett nekem a dal, a szövegéből persze semmit sem értettem, nem tudok burjátul. Kérésemre hevenyészve lefordította angolra, hozzátéve, hogy az orosz fordítás jobb, azt még az ötvenes években maga Szemjon Kukolovics Bolotnyec készítette, az a híres Bolotnyec, akinek a verseit a XX. század vége felé fedezték fel Szemipalatyinszkban egy padláson. Bolotnyec Barguzinban szolgált közkatonaként az ötvenes években, ott kapta meg egy burját pincérnőtől a versek nyersfordításait, és ő műfordításokkal fizetett a vodkáért. A pincérnőnek ugyanis volt egy lánya egy orosz tiszttől, aki nem engedte, hogy a lánya burjátul beszéljen, de az anya annyira szerette ezeket a verseket, hogy ha másként nem is, de oroszul fel akarta olvasni őket a lányának. Emiatt a viszony miatt Bolotnyecnek a tiszt levágta az egyik fülét, mint tudjuk.

Mondtam Tyihon Burdulovicsnak, hogy tudok oroszul. Ennek megörült, és elkezdte szavalni kedvenc burját költőjének a verseit. Kedves, naiv, életörömtől duzzadó versek voltak, jobbára amolyan dalocskák.

Az „Én nem vagyok burját?!" kezdetűnél felfigyeltem. Milyen fura, gondoltam, Adyra hasonlít.

– Ki ez a költő? – kérdeztem.

Artyanov elmondta: Alehijja Potomak a XIX. század második felében élt burjátföldön, és különös sors volt az övé: 27 éves koráig nem írt semmit, akkortól viszont ontotta szebbnél szebb burját verseit. Ezeket csak a XX. század második felében, jó száz évvel később kezdték oroszra fordítani, mert a költő gyűlölte az oroszokat, és az oroszok a holta után azzal büntették, hogy száz éven át nem fordították le, sőt tudomást se vettek róla.

Alehijja Potomak életéről nem sokat tudni, talán juhokat őrzött ifjan, de iskolába az Orosz Birodalomban bizonyosan nem járt, mert nincs nyoma, hogy bárhol bármilyen bizonyítványt kapott

volna. Az is lehet, hogy valamiért korán elítélték, és Szibériából visszatérve álnevet vett föl. Még az sincs kizárva, hogy csak felnőtt korában tanulta meg a betűvetést valakitől. Az egész családját kiirthatták, mert egyetlen, akár csak távoli rokona sem jelentkezett, amikor 1850-ben egy csapásra híres költő lett belőle.

Burjatcsik emigrirovaj v krovaty!
Imej gyetyej po krajnyej mere pjaty!

– idézte Bolotnyec szándékosan hibás orosz fordításában Potomak egyik leghíresebb kétsorosát Artyanov, amit én így fordítanék:

Talpra burját, be az ágyba,
nemezz öt kölköt mit se várva...

Artyanov elmesélte: Alehijja Potomak magas kort ért meg, és volt hat fia, majd egy tucat lánya (azokat nem tartották pontosan számon), körülbelül tizenkilenc unokája és negyvenhét dédunokája. Születési dátuma bizonytalan, mint akkoriban minden burjáté, mindenesetre hatvan évvel azután halt meg, hogy első kötete megjelent, és ő maga azt terjesztette, hogy akkor volt 27 éves. Nagyon szeretett pipázni, de a füstöt utáló feleségei miatt ennek a szenvedélyének csak a konyhában hódolhatott. Pipával a szájában is halt meg. Nagyon hamar igen népszerű lett, de sose hagyta magát lefesteni se pipával, sem anélkül. Élete végén fényképezkedni sem akart. Végrendeletében azt kérte, égessék el a holttestét, és a hamvait szórják szét. Sírja emiatt nincs is, de máig benne él minden burját ember szívében.

„Úgy kell legyőzni az oroszokat, hogy többen leszünk náluk!" – ez volt nemzeti és költői programja Artyanov szerint, aki annak a meggyőződésének adott hangot, hogy Potomaknál életszeretőbb költő soha nem élt még a világon. Ezért is imádják a burjátok a mai napig annyira. Egyik elbeszélő költeményében Burjátföld Japánnal határos, és az oroszok ellen hadakozó japán császárt a burját Jun, az árva juhászfiú menti meg; tehát, Artyanov szerint, a költő Nagyburjátföld megteremtését tűzte ki célul, és ez páratlan hazafiságának legszebb bizonyítéka. Maga Potomak homályosan utal rá több versében is: azért szereti annyira az életet, mert a sírból jött.

De azért gyűlölni is nagyon tudott, mondta Artyanov: főleg az oroszokat, de az osztrákokat is. Senki sem tudja, hogyan és mikor tanult meg Alehijja Potomak németül, franciául

és valamennyire angolul, sőt még latinul is; elég sok a rejtély körülötte, de hát ezért is volt zseni. Oroszul nem volt hajlandó rendesen megtanulni, bár értette. Ha nagyon kellett, az oroszra hasonlító szláv nyelven fejezte ki magát, de senkinek sem mondta meg, miféle nyelv is az.

Homályos gyanú kezdett megfogalmazódni bennem.

– Mégis – kérdeztem izgatottan –, hogy nézett ki ez a titokzatos költő?

Artyanov elmondta: alacsony volt, sovány, sötét hajú, látszólag gyönge, de igen szívós. Egyik szemére kicsit rosszul látott, mert egyszer a Napba nézett.

Felkiáltottam, és hirtelen oroszul is, angolul is elfelejtettem; Artyanov, aki addigra derekasan berúgott, ezt nálam a szesz hatásának tulajdonította.

Másnap az ottani egyetemi könyvtárban elolvastam Bolotnyec Potomak-fordításait.

A többit már mindenki tudja: Potomak, a burjátok nagy költője nem más, mint Petőfi Sándor.

Egyetlen komoly érvet kellett nekünk, akik Potomak magyar összkiadását és Petőfi Összes Műveihez való csatolását szorgalmazzuk, leküzdenünk: a magyar tudományos élet nehezen barátkozott meg azzal, hogy az Orosz Birodalomba kerülve Petőfi nem oroszul, tehát világnyelven, hanem egy kicsi nép nyelvén írta tovább a műveit.

Mi úgy látjuk, ez is bizonyíték amellett, hogy Alehijja Potomak és Petőfi Sándor azonos személy.

Petőfi már első életében sem németül, angolul, franciául vagy – isten őrizz – szerbül vagy szlovákul írta a verseit, hanem magyarul. Ha bele akart volna kerülni a világirodalomba, biztos, hogy nem a magyart választja, hanem valamilyen világnyelvet, vagy, végszükség esetén, az anyanyelvét, a szlovákot, vagy apanyelvét, a szerbet, amelyeket minden oroszul tudó megértett volna. Magyarul írni semmivel sem jobb, mint burjátul. Petőfi második életében is hű maradt önmagához: a világirodalomba nem akart bekerülni, mert ő maga volt a világirodalom.

Örömmel jelenthetem, hogy Alehijja Potomak költeményeinek magyar összkiadása jól halad. Verseit már fordítja Parti Nagy, Nádasdy, Ferencz Győző, Rakovszky, Tandori, Várady Szabolcs, Kovács András Ferenc, Orbán János Dénes, Orbán Ottó és Kemény István, sőt Juhász Ferencet is felkértük, hogy az ötvenes évekbeli stílusában ő is fordítson le néhány rövidebb verset, és legnagyobb örömünkre elvállalta.

Püski-Ab Ovo-Osiris-Európa közös kiadásban lát hamarosan napvilágot ez a reprezentatív kötet, Somogyi Győző borítójával, amely Potomak fiait és unokáit ábrázolja. A Magvető is beszállt volna eredetileg, de sajnos kiszállt, mert Esterházy mégsem fordít, inkább regényt ír *Bevezetés Potomakba, avagy Én édes légtornász öcsémbátyám, a határokon búrj át!* címmel. Potomak verseit németre és románra Balla Zsófia fordítja, ezt a magyarországi kisebbségi önkormányzatok finanszírozzák, és a Múlt és Jövő adja ki jövőre Tel Avivban, Barguzinban és Budapesten egy időben.

KUKORELLY ENDRE

Petőfi Sándor:

Effektív Haszna

Azt hallom, hogy Oroszhonban vagyok.
Az jó lehet. Akkor jól megy nekem
ezek szerint. Eléggé tűröm a fagyot,
itt, messze, elhangzik az énekem.

Úgy látszik, érdemes sokáig élni.
Szicsasz. Nem kell mindjárt meghalni, ha
már semmi sem marad, nincs mit remélni,
s negyvenöt évig nem mennek haza.

Melegszívűek itt az oroszok,
od'adnak bármit, amit el nem vesznek,
akárhogy is osztok meg szorozok,
csak másképpen vetnek itten keresztet.

Maty és otyec ogyin. A haza is ogyin,
itt, bár Guzinban, majd' otthon nem élek.
Az ember megszokja, hogy ugorkát egyen,
hozzászokik, hogy itt ily dús a lélek,

s hozzá szokik nagyseggű zsenscsina,
hát mit csináljon olyankor a költő?
Bár kicsit szőkébb itt minden pina,
olykor a Barguzin is tiszta Koltó,

s olyik olyan tisztára, mint a, na,
az elfelejtettem már, hogy hogy is
hívják, mindjárt eszembe kéne jutnia.
Nem Júlia, hanem

A Petőfi Sándor effektív haszna

Ad notam: Petőfi Sándor:
Megy a juhász szamáron

Nem megy soha, sehova,
nem ér le a lába,
nincs boldogság, s nincsen
boldogtalanság. Na.

Nincs hant, gyöp és nincs zene.
Hol s mi legelészne?
Nem hall senki. Nincs egyszer
a halálból nézve.

Pattanna föl? Mi az a
haza fele-féle?
Mi az, ami nem késő,
csak holttest? Ki félne?

Elkeseredés? Nem el?
Telhet még akármi?
Nagy?, kis?, ütés?, ütődés?
Van: valamit várni?

Valamivel komolyabb

Petőfi Sándornak

Ha volna, elfeledném.
Nézné az estém.
Egy szót se. Este volna,
nézne a tóba,
nézne az égre,
mi-
    végre
    mi végett.

Ha volna még, föladnám,
magára hagynám.
Enne előbb kicsit,
ha lenne mit,
aztán aludna.
Na.
    Nézné
    a rétet.

SZÁLINGER BALÁZS

Levél István öcsémhez

Gondolhatnál-e búmra, Pistikám?
Magányomban kit foghatnék szaván,
mi lett velem, mi lett hazánkkal is…
A vátesz volt igaz, a sors maradt hamis.
Szavam sem ép e szűkös égövön;
a magyart már, a muszkát még töröm,
s a tajgát sem könnyű megdallani;
nem is tudom, majdan mi lesz, ami
az ihletnek zöldebb fájára csal
gyümölcsökért – s az ízük oly' fanyar…

*

Mert mi van? Írjam fagyos vizek
felszínét, és amit alant hiszek,
néhány halat? Vagy egy hiú telet,
amit még üdvözölni sem lehet,
mert ő előbb köszön, és jégvirág
bont szirmot, hogy takarja a lirát?!
Pedig falná mohón, rajongva több
nemzet fia, tatár, kalmár török
cirill betűkben mit költőnk kimér;
keresztény örmény, őshonos szibér
kántálná új nevem… amit neked
nem kívánnék; kitörné nyelvedet.
Most kisdedóvókban rajonganak
körül dadák; olykor kisüt a Nap,
s a mászókán ha csillan Júlia
orcájaként a fény, a fúria
habár azóta szült öt gyermeket
(másnak nyilván), olyan boldog leszek!

*

A százszoros hiány mégis tanít.
Látván a költő-létnek árnyait
ma már tudom, a költészet… hazug.
Elég csak egy hibás sor, és ha zúg,
ha nem a Volga, e csodás folyam
sosem folyik versembe, mert olyan
rátarti ő, és teljesen orosz,
kiszúrja a szórendemet, ha rossz.
Szívem székén a váteszisten ül
rangrejtve, s ő beszéltet istenül,
hogy áttörvén magát a lényemen,
a nép előtt utat törjön velem,
s most szitkozódik és vartyog vadul;
amíg a költő új nyelvtant tanul,
addig nem ér semmit sem ő, sem én,
a textus ily' nagy úr e földtekén.

*

Így hát tanulni, ó tanulni kell,
a legföntebb szláv stílhez jutni el,
s addig, kutyafejű népek között,
magyar költő leszek, és számüzött.
De bár akcentusom ne lenne már…!
Lennék kobzossa Barguzin sivár
tájának, s mennék Pétervárig, ó,
lennék orosz romantikus rigó,
a legkelendőbb szűk estélyeken,
turnédámák turnéznának velem,
cártól cárig kocsizgatnék bizony,
s ha néhanap meghánytat az iszony,
mégis halmoznék minden földi jót,
maradnának még úri passziók:
hadnagynak mennék, és ahol maradt,
levernék holmi forradalmakat.

*

Amúgy kíváncsi volnék, Pistikám,
hazánkra, ma miképpen hatna rám.
Birkózik-e még délibáb s a vágy,
emlékszik-e reám a Hortobágy?
És tudja-e ha majd megérkezem,
melyik szívem dobog, s melyik nevem
a választott, melyik nyelvet töröm,
s minő utat e keskeny égövön.

KENÉZ FERENC

Petőfi verses levele Arany Jánoshoz

A második világháborús magyar műkincsek leltározása közben bukkantak rá a kutatók arra a páratlan értékű dokumentumra, amely minden kétséget kizáróan igazolja: Petőfi nem halt meg a segesvári csatában. Barguzini keltezésű levele Arany Jánoshoz a moszkvai Irodalmi Múzeum Majakovszkij-hagyatékából került elő.

Dear Dzsenkó!
írtam neked barátom,
egykoron.
Moj Iván!
írom most, szomorún,
egy toron.
Egy toron tövében,
hol vagyon
szállásom,
s hol az én Másenykám
lesi
szállongásom.
Ámbár nem szökkengetek
már én oly
nagyokat.
A te jó Sándorod,
moj, Ivan,
lelohadt.
Nem romlik a szíve,
nem az, egy cseppet se,
a szíve csak fáj:
mert hát, dear Dzsenkó
moj hárósij drug,
idegen e táj.
Muszkáktól féltettek
s muszkák között
élek,

eltöltöttem itten
más mint
ötven évet.

Az bizony, Jánosom,
idegen kenyéren
lettem nyolcvanéves.

Ha megvagy még,
kérem, áldjon
moj Bog téged.

Áldja szülőföldem,
s szegény népem
rajta,

rabkenyéren él, lám,
mind a
magunkfajta.

Hosszú rabságomban
hírül adták
nékem

ne ríjak itt, otthon
zsarnok ül
a népen.

Amiért harcolánk
odaveszett
régen.

Igaz-e ez, Dzsenkó,
ha még élsz
megírnád?

Ó, dehogyis írna
ilyet le a
pennád!

Ej be sokat rívok,
sokat gondolok
rád!

Gondolok rád hévvel,
s az én
Másenykámmal

ha a régmúlt üzen
emlékim
csokrával.

Hogy költő valék
egykor, nekem
már csak álom.

A szent orosz földből
ha lesz
feltámadásom.
Élek, mint öreg tyúk,
nem is kakas,
János,
föld porában nézem
mi sötét,
s világos.
Mintha ottan lenne
éltem pántolatja,
mint hogyha
lehetne
annak fordulatja.
Álmomból ébredve
világosan
érzem:
az én Világosom
már örök
setétben.
Én meg élek itt,
vagy tán
nem is élek –
moj Bog és Másenyka
vigyázza,
ha lépek.
Abban van már nekem
csupán csak
reményem,
hogy tán az unokám
hasznom veszi
nékem.
Verset farag néha
az én kis
cselédem,
éppúgy rója
a sort, ahogyan
én érem.
Csakhogy drága Jankó,
bizony-bizony
érzem:

nem jó a látásom,
s mindig alább
érem.
El-el vétem kissé
árkusomon
a vonalat,
s mint most, ni
szó szó után, egyre
alábbszalad.
Szegény kis unokám
ki írásom
lesi
„Így írják a verset!”
még majd
azt hiheti.

Bár a levélben még keltezés is szerepel (1903), az sohasem jutott el Nagyszalontára. Ami nem is csoda, hiszen az ákombákomnak tűnő versezet alatt más színű tintával – nyilván később – odavetett megjegyzés áll: „Eh, badarság!” – amolyan öreges magakorholásként. A lap alján Majakovszkij bejegyzése: Nagyapám meghalt március 14-én.

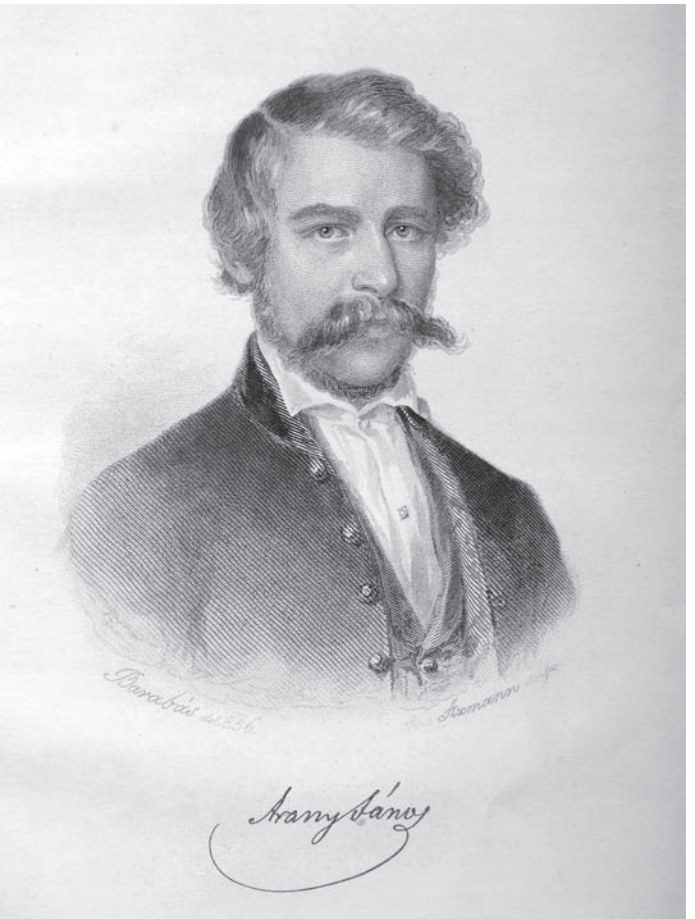

JÁSZ ATTILA

Utolsó üdvözlet

Hallgatni kellett volna inkább, Arany
mindezt tudta előre, a költészet
Mibenlétéről már nem is beszélve,
„Csend és szó” lehetett volna jelszavam,
Mindegy már, közel a temetési nap,
S még mindig az a gondolat bánt engem,
Párnák közt, az ágyban halni meg,
De ki szedi majd össze csontjaimat?
És ne fogjatok soha könnyelműen
Lant pengetésihez, nem oly dolog az,
Melyet a közönség megfizet, a dal
Életed, s nem neki van rád szüksége,
Örömed ez s fájdalmad is egyszerre,
Keseregve a szent fát félre ne tedd,
Nézd a század is véget ér hirtelen,
És sohse higgy annak, ki íly esztelen
Dolgokat állít, legyen bár pátosza
Mégoly édes, jóleső, hangja dörgő,
Hogy mindenkinek, ő itten a költő,
Küzd, fárad, érted izzad, megmutassa,
Mert nem mondhatjuk soha, hogy itt lenne
A Kánaán, csak előbb át kén’ jutni
A tű fokán, nincs megállás, megunni,
Mert küszködni kell folyton, nem is lehet,
Ezért mondom, hallgatni kellett volna,
Baráti szavadra, Jankóm, de most már
Késő, túlérett gyümölcsként a halál,
Idő után, végre hogy leszakíthat.

Barguzin, 1899. II. 6.

KIRÁLY LEVENTE

Petőfi Sándor levele Arany Jánoshoz

Toldy Ferenc, Szerb Antal és Lukács György utólagos engedelmével, a címzett keze által strófákra szabdaltatván

Drága János, eddig nem írhaték Neked,
mert itt cenzúrázzák ám a leveleket.
Muszka-szakállá nő én szép kis borostám,
míg által jut versem a megannyi rostán.

Szőrszált hasogatnak, kijön-é a metrum,
kulacsom se kő' mán nékik, tán hogy mert rum
van benne; tudod, ők csak vodkát vedelnek,
étküket sem adnád Bodri-eledelnek!

Ez aztán a puszta, de nekem se tetszik,
nem is maradnék itt tovább mint egy percig.
Csillog künn a hó: az Isten borotvája,
kár, hogy itten most málenkij robot járja!

No végre az őrök alunni bementek,
írhatnék egy szakajtó enjambementet,
de inkább tartom a fél tizenketteset,
ti meg „Toldi" néven csak izengessetek!

Mondd meg Julikámnak, új asszonnyal hálok,
születnek majd tűlem derék pravoszlávok:
Nagy-Oroszországban kovácsoltam frígyet,
kis Petőfik mondják: nyiktó nyeá cusztvújet!

Hallom, János, te vagy helyettem a trónon,
siratós versidtől most is meghatódom!
De a lantot azér' nem tetted le mégse:
kellettél cementnek irodalmi résbe...

De én nem haragszom, Isten lássa lelkem,
Parnásszon elférünk, biza' mind a ketten!
Nem én rántalak bé' véglegest a bajba,
hanem a névrokon, egy bizonyos Vajda.

Ha számítsz is végül majd a happy endre,
mindkettőnket lepipál egy Ady Endre.
Mi mostan felétek a lyrai irály?
És hun is lakott a Vörösmarty Mihály?

Mert hogy írnom néki lett vóna vagy száz ok,
de nem tudám jól az irányítószámot.
Írtam én Kossuth-nak, elfutott a gyáva,
messzire tántorgott: ki Amerikába!

S hallom, a zsarnokot Ferenc Jóskázzátok,
Habsburg-segget csókol pödrött bajszos szátok.
Telve van a bendő, meg az államkassza –
hát a Királyokat nincs ki felakassza?

Nem szólhatok semmit, én se lettem mártír,
a költő félreáll, csöndben balladát ír.
Letörli a szégyent, elmegy kocsmájába:
s hazahozza mindég négy hű keze, lába!

P. S.

Hogy maradtam élve? Még a legelején
egy ágba' elestem, künn a harc mezején.
Párnák közé én még most sem igen vágyom,
Itt fogok meghalni. Juszt is szalmazsákon!

P. S.

ORBÁN JÁNOS DÉNES

Nem párnák közt

(P. S. Oroszországban)
Tandori Dezsőnek

I. Töredékek töredéke

Hát hogymint vagytok, ha vagytok még, hazám?
Gondoltok-e úgy néha-néha rám?
Mondjátok-é, ha eszetekbe téved:
lám, Sándorunkon, ahogy ő úgy megírta,
lám, Sándorunkon fújó harci ének…

*

Jánosom, aki ott maradtál,
te tán még pengeted a lantot,
míg feketére vált a naptár,
s megkondulnak Szalonta csonka
tornyában az eltűnt harangok.

*

A bánat? Egy nagy jégmező.
S az öröm?
Ha kunyhóm körül a jeget
feltöröm.

*

…S jut még eszembe számtalan
szebbnél szebb gondolat
itt, ahol megállt az idő
s ki eddig – tovább már nem szalad.

Jut még eszembe számtalan
– fagyott gyümölcs a fán.
Miként? Miként szólítsalak,
füstbe ment terv
– hazám?

II. Barguzin kalapácsa

(...)

És akkor Iván Ivánovics,
a szibériai patások
rózsaszín kacsójú pedikűröse,
testének leggömbölyűbb felét
kényelembe helyezvén a tajga
egy derék fenyőjének tuskóvá
faragott maradványain,
bársonyos hangjával
megrezegteté a nemes
pravoszláv intézmény
áhítatos levegőjének húrjait,
imigyen foglalva össze
Herakleitosz alapelemekre
vonatkozó philosophiájának
leglényegét,
s poétikai virányaival
imigyen szégyenítvén meg
Alexandr Szergejevics Puskint,
minden oroszok legdicsőbb poétáját:

»Vizecskét!«

Fölfogta azonnal
a szinte szűz Natasa,
a szibér puszták szomjas és
szeretetre éhes
vándorainak jószívű tündére,
ezen szenvedélyes beszély
gnoszeológiai irányait,
s a gondolkodás történelmének
szolgálatában sürögvén
Iván elé helyezé
a dialektikus anyagot,
mely Herakleitosz philosophiájának
két fontos elemét
egyesíté magában:
a vizet és a tüzet,
de legfőképpen ezen utóbbit.

A józan életű Iván Ivánovics,
a szibér paták hűséges gondozója,
ártatlan szemei héjának
egyetlen rezdülése nélkül
magába önté a tiszta anyagot,
majd hűvös pillantásának
a legfőbb alapelem által
fölhevített nyilait
a nemes pravoszláv intézmény
szeglete felé lövellé,
ahol a szentéletű Alekszej atya,
az ortodox hit buzgó prófétája
és Barguzin székesegyházának
tiszta lelkű pópája
böjtös estebédje csontjait szopogatván
buzgón kortyolgatta a szentelt vizet,
s szemeit ájtatosan forgatván
követte nyomon sűrű imái szárnyalását,
de legfőképpen a szinte szűz Natasát,
a szibér puszták vándorainak melengetőjét.

»Mért az, hogy kendet, Alekszej atyám,
szent egyházunknak oszlopos prófétáját,
mindég innét köll kirángatni,
hogy elnyöszörögje az igét,
mert itt szegi meg naponta
a tízparancsolat
többrendbéli paragrafusait,
az Úr helyett a tüzes vizet imádván,
s elkívánván a szinte szűz Natasát
arra érdemesebb felebarátaitól?
Hát pópa kend vagy beste, kurafi lator?!
Nem fél attól, hogy Isten megveri?«
– imigyen barátkozék
a puritán gondolkodású Iván Ivánovics
Barguzin szent életű emberével.

A jámbor Alekszej atya,
Barguzin székesegyházának örökös pópája,
ájtatos szemeinek vizenyét
a szinte szűz Natasa
kebleinek halmáról

a szibér paták jeles pedikűrösének
szemében lévő zord sivatagra veté,
s megkenegetvén még egy isteni korttyal
igét hirdető torkának
nyikorgó kerekeit
ekképpen közvetíté a teológiát
kíváncsiskodó hívének:

»Ó fiam, Iván Ivánovics,
ne dobd te szavaid kövét
a szent egyház jóságos prófétáira,
nehogy szembefordulván
jámbor öklük csapásával
találjad szembe magadat!
Ami meg Istent illeti, ugyan!
Tíz évbe eccer jár az erre...«

(...)

III. Nem párnák közt

Immár egy gondolat se bánt,
kiirtottam, mint a csalánt,
a titkos férget elpusztítottam,
lelkem ingét fehérre mostam.

Nyitott szemmel várom halálom.
Nem párnák közt,
                csak szalmazsákon.
Utolsó gyertyám csonkig égett;
annyi év,
        és még mindig téged…

S ki tízévenként jársz csak itten,
nem könyörgök tehozzád, Isten!

Kunyhóm mellett megásva vár rám,
sírom nem ékesíti márvány,
sírhantom: talyiga kavics,
fakereszt, rajta: Petrovics.
Élt? Mennyit élt? Huszonhat évet?
Adjak hozzá?
                Vagy ez egy másik élet?

A kemencében föllobog
a tűz, ahogy belédobok
egy-egy halál utáni verset,
mit csak csöndes megszokás verselt.
Elégetem, ez így van rendjén:
föllobban,
            majd kihuny a versfény.

Hamvaival gyűszűnyi urna
– veréb viszi Tandori úrnak.
S holttestemhez, mit nem mosnak könnyek,
fújó, táltos paripák jönnek,
s viszik a lelkem, és még ma este
berobognak Budára, Pestre;
izzadtak,
            szabadok
                és bőszek

– Tandori úr számlálja őket.

PRÁGAI TAMÁS

Alexandr Petőfi

Hallám, kiegyezett...

Hallám, kiegyezett Deák,
Kossuth is – hah! – lazul!
egy Görgey bűnbak? ne bánd,
mint kóvályog sok Vazul!

Piros zászlók! szvobodni mir –
nyelvem leharapom!
cárszki világ – a haza hí,
de már tertia non...

Hallám, imhol Szibériát
– új őshazát – kutat
Budencz, Hunsdorfer: no! vivát!
germánmagyar urak!

(Torkán akadjon igaza,
eb a' ki beszopta!
Ne a törköly híja haza:
barguzini cujka!)

Szép vagy, Barguzin, nekem szép!
(Én írám? vagy Iván?)
Mindegy! Azt a' jó keservét!
(Kifakadék, s ivám.)

Hallám, a java megérte,
négyel, ötöl, hatol:
„...oda az emberek vetése..."
– költő úr, írhatol!

„A vak csillag... a szomju föld..."
– Ne! itt! ingyen! igyál!
te cigány sors! hagyjuk! – megöl
a távol ideál!

Hol vagy, hazám, magyar róna,
s te, vengerszki jizik?
(Elrévedez – tart a vodka –,
s iszik a vén muzsik.)

Die ungarischen Deputirten vor S. M. dem Kaiser Ferdinand I.

In der Märzwoche 1848, in Wien.

PETŐCZ ANDRÁS

Petőfi Sándor:

Negyven vagyok

Negyven vagyok.
Elszállt negyven év.
Nu, harasó.
Vot eta zsizny.
Kudá igyos ily gyorsan, barátom?
Idő, idő!
Gyéduska vagyok, ha
jól számolom, hamarost.
Hajam hullik.
Kezem remeg, mikor
vodkás kupám
ajakimhoz emelem.
Óh, feleség!
Já jubljú tyibjá!
É téged, alföld!
Távoli sztyeppe!
Könyűim csorognak,
hosszú csordulással,
ha rátok gondolok.
Bába minyá,
szagyítyesz, pazsáluszta,
hadd pihenjek karjaid közt
régi hazámrúl
elmélkedvén.

Barguzin, 1863. január 1.

Petőfi Sándor:

Arany Jánosnak

Imádott Jankóm,
bántá kezemet
mindenféle görcs,
nem írtam neked,
barátom, ezért.

Nu ládná, öreg,
rég egy mosolyért
tudtam már verset!
Ma meg, ha muszáj,
kapok kegyelmet.

Legyél csak boldog!
Rebellió ne
nyugtalanítson,
s keresni engem
nem kellene.

Gyönyörű tájék!
Boldogan élem
szentté válásom
után napjaim
itt, Barguzinban.

Barguzin, 1863. január 30.

SZKÁROSI ENDRE

Petőfi estéje

Az egyik legeredetibb és legnagyobb magyar költő, a sokáig ifjan elhaltnak vélt Petőfi Sándor életének utolsó évében, 1916-ban mindössze három verset írt, melyek helyenkénti töredékességükben is műgondra és szellemi nagyságra vallanak. Rendkívülinek mondhatók e versek fennmaradásának körülményei is: az agg korában is nyughatatlan, sokat utazó, mozgó költő, aki e darabok tanúsága szerint eddig nem teljesen felderített módon élő kapcsolatot tartott korának kultúrájával, és meglepően tájékozott volt annak döntő mozzanatairól, utolsó kéziratait – melyeknek restaurálása még folyik, ezért hasonmás közlésük jelenleg technikailag nem megoldható (fotózáshoz elegendő fényt teljes konzerválásukig nem kaphatnak)[1] – kedvenc, kiszolgált bőriszákjába rejtette, amelyben – kissé tán öreges szeszéllyel – a saját kezűleg szedett dohányleveleket is tartotta, szárította (mint ő nevezte: „érlelte") szinte a teljes szétporladásig. Megmagyarázhatatlan előérzettől vezetve, talán a közelgő halált pontosan megsejtve, utolsó napjaiban a bőriszákot egy kisméretű, üres, lepecsételt hordóba zárta, amelyet az általa oly sűrűn látogatott barguzini temető egyik sírjába ásott bele. Ez a sír annak a félvér eszkimó-zsidó asszonynak a földi maradványait rejtette, akivel élete utolsó boldog éveit élte a betelt század nyolcvanas éveiben, s akinek emlékét néhány korabeli feljegyzés szerint férfias gyásszal őrizte, noha mai ismereteink szerint egyetlen későbbi versében sem utalt rá. A közelmúlt időszak szorgalmas kutatásai során feltárt sírban megtalálták az asszony csontvázát, amelyet – mivel azt kezdetben a költőének hitték[2] – nyomban Magyarországra szállítattak, nem kevés kárt okozva a csontozat állagában. Kevés figyelmet fordítottak azonban a sírban a földdel elvegyülő egyéb porladékokra, így arra a korhadékra sem figyeltek fel, amelyet valamely fa gyökérmaradványának véltek. Mint azt egy

1 Az első adandó alkalommal, mely a hozzáférést lehetővé teszi, a Parnaszszus ragaszkodik a kézirateredetik hasonmás-közléséhez.

2 E szakmai tévedést a jóindulatú amatőrizmuson kívül menti az a tény is, hogy a költőt valóban sokat látták e sír körül bolyongani, ezért a nehezen ellenőrizhető és kopó visszaemlékezések egy része azt a benyomást erősítette, hogy Petőfi leendő sírhelyének szemelte ki az adott földdarabot.

e sorok írójához közel álló, egyébként hebraisztikával foglalkozó japán régésznő a hazafias ásatások egy termékenynek bizonyuló szünetében lopva kiderítette, a korhadék egy eperfa hordó maradványa volt, amely egy elpenészedett bőriszák foszlányaival keveredett. E furcsa képződmény azonban nagy értéket takart maga alá: a természet szeszélye folytán a túlszárított dohánylevelek finom pormaradványa, minden sérülésük ellenére, viszonylag épen őrizte meg az itt közölt költemények kéziratát, amit valószínűleg az is elősegített, hogy a költő a korában kifejezetten jó minőségűnek számító papírt eleve pauszpapírra kasírozta fel, amely bár széttöredezett, de a nedvességtől, akárcsak a finom dohányporborítás, viszonylag megvédte azt. A fellelt kéziratok a legszigorúbb szakmai szabályok betartásával a világszerte egyik legelismertebb restaurátorhoz, az ausztrál Petson professzorhoz vitettek Alice Springs-be, aki a teljes konzerválás befejezését az ezredforduló, vagyis ez év végére ígérte[3].

Végezetül megjegyzendő, hogy rendkívüli figyelemre méltó az a fiatal szellemre valló erkölcsi gazdagság és nyitottság, amely e versekben, a világra nyíló zseniális figyelem e dokumentumaiban megnyilvánul. Az idős költőnek van ereje és bátorsága máshogy szemlélni ifjúkora ellenség- és példaképeit, mint azt Bem, illetve Görgey esetében finoman kinyilvánítja. (A Kossuth-allúzió kritikai éle nem meglepő, Petőfi hozzá való viszonya mindig legalábbis ellentmondásos volt.) Van ereje szembenézni az új világ kihívásaival és új költői paradigmáival: mindenképpen meglepőnek tűnhet, hogy titokzatos szibériai magányában felfigyelhetett Whitman költészetére, s annak sugallatait mindjárt beillesztette költői oeuvre-jébe. Ugyanígy példaértékű, hogy – ha csak néhány heroikusan ironikus szösszenet erejéig is, de meglehet, a kényszerű távolság tágas perspektívájából adódó éleslátással – már 1916-ban kiáll a korszak két legradikálisabb magyar költője mellett.

Vezessenek e versek minden szellemet, kik a nemzet és a világ, a magyar és az egyetemes kultúra, a mindannyiónkat mozgató kozmikus lét kérdéseit és élményét szétválaszthatatlan egységben szemlélik és hordozzák magatartásukban, gondolkodásukban, életükben, és így is próbálnak megfelelni a sors kihívásainak.

2000. február havában

3 A japán régésznő és az ausztrál professzor a szakmai munkát aligha túlértékelhető nagylelkűséggel teljesen ingyen végzik. Az utaztatás és a szállítás költségeit az Új Hölgyfutár Alapítvány vállalta.

Petőfi Sándor:

Artűr

Sok maradt szélhámos kavar vihart,
Aljas szavuk nyomán csak gyúl a zűr,
A vén lovag kertjét lepi avar,
Ő meg, bár lelkét dúlja zivatar,
Már csak tűr.

Én átkoztam fejét s a sisakot,
Dicső csaták után bukást hozó
Eszét mely takará, a holnapot
Mely kínzón elveté, a sors-vonó
Vad maleur-t.

Nem testvérem, nem társam ő, a bal
Siker szomorú, vén tanúja, ma
Ketten maradtunk egyedül, badar,
Aljadék túlélők között állva
Néma őrt.

Az ő elátkozott sorsa s az én
Bolond, kalandor, csontváz végzetem
Legyen intés a mát lakók felé:
Sorsát ki hona létére veté,
Amateur.

Szereti hőn a hont és nemzetét,
Miközb' nemes szive veszti eszét:
Ki idők szeszélyének eladá
Pénzért, dicsért, az nyeri el a hont.
Békés aggkort, tűzhelyet, gramofont,
Jó rabőrt.

1916. május havában

A Pünkösdi férfiú látomása

Ámerika dús mezein ért e vad benyomás,
Ott jártam tágas álmaimban szélnek eresztve csatalovamat,
Végtelen szél borzolta a prairie elszáradt füvét,
És hordta a ritkás homokot kiszáradt, vén szemem közé.
Egy ősz férfiút láttam szembejönni lobogó szakállal és mellkasán bőrtasakkal,
Dohányt kínált az agg nekem, vándor magyar csontváznak,
Kit eszkimók közül indiánokhoz vitt szeszélye, sorsa, nem szűnő életvágya,
A roskatag költő a roskatag költőnek.
Ki volt ő? A végtelen új kontinens haladott dalnoka, a jó Walter,
Vagy a pörge turbánt öltő, kerge tábornok, ifjúságom példája, ki a hitért hitet cserélt,
Vagy az égbolt ápolt szakállat viselő öreg ura, kit átkoztam, de átkom hamar porba hullt,
Látván, hogy sereg áruló, hazáját pénzért szerető gyáva szökő, dicső kezdetét bér-búbánatra váltó
Gazember, a kihűlt hazát és az elnyomorodó földet meleg külhonból ostorozó,
tisztességvesztő eszes ripacs s az eltévedt vak tömeg
Átkozza a nevet, a férfitestet és a szellemet, ki időben tevé,
mit más megtenni nem mere.
A jó öreg felém nyújtja kezét, a dohánylevelek felét a szél kisodorja onnan,
Elveszem, mi marad, levélbe sodrom, tüzet szemével csihol,
a cigár parázsra gyúl.
Szólnék annyi mindenről neki, kinek csupán szeme beszél és erős, de reszketeg kezének mozdulatai,
De miről is szólanék? Mely tájáról e Földnek? A piciny hazáról, mely martalékul ott maradt, és feledés takarja humusát?
A szibér földről, hol csontvázam nyűgnek, jövendő pernahajdereknek porladand?
A nyomorult Európáról, mely keveseknek jóléteért a szabadság álmát foszlatja szerteszét?
Áfrikáról, hol nem jártam sosem, tán még álmaimban sem?
Legszívesebben az ő kies hazájáról ejtenék ki néhány izzó szót, a végtelen földről, hol az álom úgy terűlhet szét, hogy nem ütközik kicsiny gondolat és nemtelen ész határába?

A földről, mellyel új idők új dalaival Walter énekel, nem rezge
rímekben vagy üres jámbusokban,
De végtelen levegővel és határtalan formán, mint az ő szíve-hazája
és elméje-keze,
Mely a nyújtó kimúlásnál messzebb ér: szívemig, eszemig, Alaszkáig,
a szibér vendégföldig, a sorsunk balul óvó Jóistenig.
Mikor magyar földet álmodok ide a napverte puszta prairie-re, hol
perzselt lábam agyamig lüktet,
Mikor ide képzelem virágzani elveszett nemzetem,
A jó öreg szélnek eresztett csatalovamra pattan, a nyihogó jószágon
föltornyosul büszke öreg teste,
És köszönés nélkül elviharzik a szavak végtelen szabadsága felé.

1916. május havában

Avangár epigramok

Ady, Kassák
az igazság.

Ady, Kassák
had-igazság.

Ady, Kassák
hadi gazság

Ady, Kassák
igaz gazság.

Ady, Kassák
igazgassák
a Nyúgatot,
a szellemet
berúg a tót,
és eltemet.

Ady, Kassák
vad vigasság,
örvény törvény
jövő-kikötő
múlt-hajó.

Ady, Kassák
szava
leve
hadigáz-ság.

Kassák, Ady
ki marad itt?

1916. május havában

SZILÁGYI ÁKOS

Kedves Jó Director, Redactor és Co-Auctor Uraim! Édes jó István ecsém és Balázs egykomám!

Ehun küldöm becses fölkéréstekre verseim maradékát, Barguzinból. Nehezen álltam rá, hogy kilépjek a barguzini homályból, de az a mordvin kislyány, aki belémköltözött, csak nem hagyott nyugodni.
A Jóisten (Meg a Morv!) áldjon meg tikteket azér', hogy nem feledtétek még el az Örök Rabot, a barguzini remetét.
Maradok tisztelő hívetek – odaátról:
Posztpetőfi Sándor
Kelt Barguzin, 2000. február 12-én

Barguzini merengések

Egyszer mindenki volt Petőfi,
Egyszer mindenki lesz.
Emlékét őrzi honfi, búfi,
Turf és békáeref.

Egyszer mindenki lesz Petőfi,
Egyszer mindenki volt.
Urbánfi, népfi, tökfi, bakfi –
Sok-sok futóbolond.

Egyszer mindenki lesz Petőfi,
Egyszer mindenki volt.
Törvény ez már, mit Murphy úrfi
Régen megalkotott.

Az ember polimorf Petőfi,
Bár néha megamorf.
Mindenki volt már utófi, előfi,
Laktanya, téesz, morgue.

Valahol mindenki Petőfi,
S ha nem tudná, hogy hol,

Kiszedik belőle: tiporfi, verőfi –
Vagy egy régészcsoport.

Egyszer mindenki lesz Petőfi,
Egyszer mindenki volt.
Elnézi harmadfű csikófi
Patái alatt a port.

Hej te kislyány, kis Maruszja!

Véres napok, cári rabok,
Az a kislyány nem én vagyok!
Nem én vagyok, pedig lennék,
Barguzinba h'odalennék!

Fejemen csak általbucska'
Lennék mordvin galambocska,
Kismenyecske, nagyanyócska,
Sírdomb alatt pirinyócska!

Petőfiné, kis Maruszja,
Igazak álmát aluszja.
Azt aluszja, hogy ő möszjő –
És egy möszjő éppen mászja.

Hej te kislyány, kispetőfi!
Jer sírodból, kergetőzni!
Fogj meg babám, fogj meg ha tudsz,
Úgyse érsz el, elérsz – hazudsz!

Ugorj szöcske, szívem csücske,
Ugorj, édes csontvázacska,
Fogd át csontváz-derekamat,
Úgy üljük meg azt a lovat!

Éji lovat, Szent Mihályét,
Hogy oszoljon e homálylét,
Felviharzunk, fel az égbe! –
Ne kérd, mé'kbe – valamé'kbe!

Utóhang

Hadd higgyék csak, hogy ő én volt!
Ifjan halt meg, higgyék, vén volt!
Lesz majd nékik jó nagy fricska:
Mordvin kislyány – Petőficska!

Kishazámban, Barguzinban

Kishazámban, Barguzinban,
Őrtoronyból szól a bimbam,
Magyar bimbam, angol bigben –
A gulágban lakok itt benn.

Nem is lakom, szinte élek,
Itt ütöttem tanyát végleg.
Fegyver zörren – a závárzat,
Ráz a hideg, 'iszen rázhat!

Öreg gulag, nem vén a gulág!
Egész világ egy nagy gulág!
Amerre a szemem ellát,
Hullák, hullák, hullák – nullák.

Barguzinban, Barguzinban,
Semmi sincsen Barguzinban,
Semmi sincsen – szóval az van,
Barguzinban kerozin van.

Kőolaj van, kerozin van,
Amúgy semmi… Barguzin van,
Meghát vodka, az van, az van!
Van egy kis jó minden rosszban…

Idd ki testvér, idd ki, vodki!
Idd ki, mert a vodka üt ki –
Dunsztosüveg uborkalé,
Húzd meg egyszer, aztán olé!

Inni, inni, s megint inni,
Alig bírod hazavinni.
Vodkát iszik láger s város,
Meg a zsurki vodkagyáros!

Cáratyuska, főszekretár!
Be szép, ha zsendül a határ!
Ha eljön az orosz tavasz!
Beh szép, meghúzva a ravasz!

Barguzinban, Barguzinban,
Őrtoronyból szól a bimbam,
Úgy kong mint kinek reggelig
Vasdarabban szivét verik.

Nehogymá’

Helyzetdal

Arra ébredtem – nehogy má’!
Nehogymá ugy legyen, nehogymá’!
Magadnak édes maradj má’!
Odalenn fődben rohadj má’!

Takarodj most má’ kicsim má’!
Nehogymá’ izé… bekapj má’!
Nehogymá’ váljá’ apámmá!
Nehogy fődből kikaparj má’!

Tudom má’ ki vagy te, tudom’ má!
Hurok nyakamon szorul má’!
Kiverlek fejemből, anyád má’ –
Miért nem végzel velem má’?!

TÍMÁR GYÖRGY

Egy föltárás bizonyítékai

„Hőhányó venne inaktív petőfit.
Nemzet van. Dal nincs. A PITI tetőzik.”
(Fodor Ákos)

Egy ásatás során Barguzin egyik temetőjében megtalálták a Petőfi Sándor nevű, a kozákok által Segesvár mellett – úgymond – lekaszabolt zsidó asszony sírját. A tudósok minden kétséget kizáróan megállapították, hogy a koponyaméret tökéletesen megfelel a keresett hölgyének. A fölfedezés hitelességét csak megerősítette, hogy a kutatók a helyi izraelita temető sírjában talált csontváz mellett három magyar nyelvű költeménynek föltehetőleg irigységtől megsárgult kéziratára bukkantak. Ezeket alább a lelet valódiságának bizonyítékaiként mellékeljük.

Az egzegéták egyike-másika egyébként annak a nézetének adott kifejezést, hogy jóllehet még a kézírás is a fönt nevezett zsidó asszonyé, az első és a második vers minden valószínűség szerint korábbi keltezésű a harmadiknál; nyilván a hősi halált imitáló izraelita asszonyság őrnagyi zubbonyának zsebében lehettek, amikor költőjük áttelepült Barguzinba.

Falu végén...

Falu végén kicsi pub van,
Pista bátyó mixer abban.
Szól a hangos dizsizene,
Az egész pub rezeg bele.

„A jobbikból, két decivel!
De minek e sok decibel?
Pista bátyó, tegyen nagy jót:
Halkíjja le azt a magnót!”

Hogy ne parancsoljak neki,
Mondja, és csak bömbölteti.
Mert vert mást is már laposra,
Ki is rúgta a Szamosra.

Nem szólok hát – istenuccse! –
Többé hozzá fia szót se,
Elővészek egy kis füvet,
És mint egy terv, füstbe megyek.

Befordultam a klotyóra...

Befordultam a klotyóra,
Azaz befordultam volna,
Csakhogy éppen ültek rajta,
Férfi volt, nagybélű fajta.
Mondtam neki: talpra, magyar!
De csak intett: még nem akar.
Én, ki addig sokat ittam,
Rég nem látott anyját szidtam,
Tiszta az bár, mint a lelkem,
Csak hát közben... bevizeltem.

November végén

Még nyílnak a sírok a morvai síkon,
    Még vár soraimra a büszke Kazány,
De én, ime, daccal az égre sikítom,
    Hogy Barguzin, itt van a drága hazám!

Itt nincs magyar ajk már, Júlia sincsen,
    Mily nagyszerü nélkülük! Élni de jó!
Hogy még oda vissza? No, mentsen az Isten!
    Inkább legyek asszony – s pláne zsidó.

A „Haszid vagyok, haszidnak születtem, / Jiddis nótát gajdolt a bóher fölöttem” kezdetű versből csak ez a két sor maradt fönn, a többit föltehetőleg a talajnedvesség és a férgek raja együttesen adta át az enyészetnek.

Petőfi Sándor

Varít, kurít, mint egy orosz,
vodkózni se szégyell;
csak gyöngít a tuberkalóz,
mikor fölém térgyel.

Ljubit mennye – goszpogy, segíts –,
pólna szerelemmel:
zsivótjában új Petrovics.
Fiam: Alexander.

TŐZSÉR ÁRPÁD

Egy ismeretlen Petőfi(?)-vers elé

Az itt következő Petőfi(?)-versnek csak az orosz fordítását(?) ismerjük, amely a Kolokol című, Londonban kiadott orosz emigráns lap 1858. november 7-i számában jelent meg, s fordítóként a lap egyik szerkesztője, a költőnek is kitűnő Nyikolaj Platonovics Ogarjov jegyezte.

A szerző ott Alekszandr Petefiként szerepel, s a vers címe Piszmo na Vengriju, ami a. m. „levél Magyarországra". A név, a cím s a szöveg földrajzi, történelmi, személyi, tárgyi utalásai és reáliái alapján tulajdoníthatjuk a mű szerzőségét akár a mi Petőfinknek is (föltéve, persze, hogy hitelt adunk a fámának, amely szerint a költő 1849-ben, Segesvárnál nem halt meg, hanem orosz fogságba esett), de az sincs kizárva, hogy maga Ogarjov, a lelkes forradalmi demokrata a szerző, aki így tiltakozott Mandzsúria északi részének, Amúrföldnek az 1858-as orosz bekebelezése ellen.

A 19. századi Oroszországban divatoznak az ún. pszeudofordítások, amelyekben a szerzők tulajdonképpen nem tesznek egyebet, mint idegen írók-költők hírnevét használják föl a saját műveik és eszméik népszerűsítésére. A század első évtizedeiben például az angol Ann Radcliffe neve alatt jelent meg néhány orosz álfordítás, de a század második feléből ismerünk számos, Petőfi neve alatt megjelenő, s nyilvánvalóan mások által írt orosz verset is.

Legyen azonban a mi versünk „valódi" Petőfi-vers, vagy puszta (bár halálosan komoly, „forradalmi") játék, így is, úgy is érdekes irodalmi és kordokumentum. Az esetleges eredeti magyar szöveg híján fordításunk persze ún. reverzív fordítás, azaz nem egészen tisztességes dolog, bocsánatot kérünk érte szerzőtől – post mortem –, olvasótól egyaránt.

Levél Magyarországra

Te, barátom, onnan, az óhazából,
idelátsz-e úgy, ahogy én oda?
Látod-e, hogy Rosszija is beteg, hogy…
öklend és fal, és vacog a foga?

Teletömte bendőjét Ázsiával,
s most már nincs megállás, félholtan is
zabál, falja a kis népek mezőit,
rázza bár a láz, s kiveri a víz.

Tegnap a szkíta Krímország esett el,
ma a hún Amúria van soron.
Holnap ki szorul a talpa alá vajh,
kire omlik rá ez a hústorony?

Ránk is, ott, a segesvári csatában
dögtetemként zuhant s nyomta agyon
támadó és védekező hadunkat –
Mi nem adtuk meg magunk', sem a hon.

Nekem fegyverem se volt, és lovam se –
Legalább puskám, pisztolyom, ha van,
Zeykkel együtt (ki fölvett a lovára),
később én is főbelövöm magam.

S akkor most az égi téren csatáznék,
s szolgám lenne!, hajtanám magam előtt
Szkarjatyint, az orosz tábornokot, kit
egy székely, a mozsarával, lelőtt.

Nem senyvednék e tajga börtönében,
nem ijesztene nappal bányalég,
s éjjel rémképek az emberiségről,
citoyent a rút jövő: a vég.

Nem látnám lázálmomban, hogy Oroszhon,
e fejünkre nőtt Gólem, torz Magóg,
nyugatra néz, szája tátva, belőle
húscafat: a roncs-Európa lóg.

CSIKI LÁSZLÓ

A szabadító csönd

Az öreg Petőfi, valahol

Megjött este a szabadító-levelem,
készülhetek a végső indulásra.
Vállamon számlálom könnyeim:
kiürül testem szép lakása.

Mehetnék innen – de hol a hon,
mely elengedett, hagyott
feláldozni az életemet érte?
Idegenben, itthon én magam vagyok.

Sirathatom a lehulló szirmot,
ahogyan vágytam, szabadon –
az összes virágot, örömet úgyis
megtartja földi méhében a hon.

Oda hull vissza minden, amiről
nem szólhattam, és éppen őmiatta –
Emlékszik-e bár álmában Kossuth
a pilvaxi álmodó fiakra?

Fellelném-e ifjú alakom,
beférnék-e ebbe a hős ruhába?
Hadd súnyjon levetett testemben,
aki Héjasfalvánál megtalálta.

Kicsi volt hazám, de mint az érem
a nap felé magasra tartva,
homálylott, fénylett a fényen,
és fogyatkozásig eltakarta.

Kicsi volt hazám, de elég volt,
tudtam mégis, hogy vannak tengerek,
nagyító-lencséjük alatt sötéten
a mélység másoknak talán feldereng.

Nem oda jut, ahová vágyik az ember,
jut valamire mégis: legalább magányra.
Egyedül legyél és védtelen:
lehetsz a teljesség parányа.

Kinek semmije nincs, tudom már,
arra a világ tisztán rárakódik,
fűszálra dér, férfira asszony –
az igazat mondd, ne csak a valódit.

Hűl már a tea, készül a leltár,
kint hóra füll az égi kék –
A kezem nézem, a ház falát,
és határtalan a semmiség.

Az időm itt végtelen, de véget ér velem,
akár a szívszakasztó örök részletek –
tudom már, Istenem, mit jelent
kétszeresen az „ég veled”.

Velem az ég, és beérem vele,
rezzenéseit rendre számolom,
szemcsénként dobol rajtam
a könny, a korom, a korom.

Hittem, itt, magamra végre,
a mindenséget mondhatom –
ki se érti, csak én magam,
magam vagyok én a hon.

Vágom a fát hűvös halomba,
a semmi ágán ül szivem,
én vagyok itt, és senki másom,
nevem se kérdi senki sem.

Most kócsag száll a ház felett,
idegen madár a varjas tájon –
honi hírnök, lassú szárnyán
anyámtól hozza el halálom.

De míg leszáll és fent köröz,
az utolsó végtelen pillanatban:
já vengri, já poet vagyok,
és megvan a világ megíratlan.

MARSALL LÁSZLÓ

Bem Apó kalapján

Utolsó apokrif kézirat

Badar álom Barguzinban
Fekszem hanyatt szúrós gazban
Fia látja az Apját,
Bem had-apó kalapját,
Karimáján megülök,
Míg cifrázva fütyülök,
Lábam fölkapván rugódzom,
Posztójából kirántom
– már minek is hibáznom –,
Bicskámmal ujjbegyem
metszvén vérem préselem.
A toll tokját meghegyezem,
Függélyesen felezem,
S vérem pirosába mártva
Rárovom a karimára:
„Megcsókolom Őt, Juliskát,
kanalazván puliszkát
megfingatjuk a muszkát.”
– Kalapostúl röpülök,
Apó, kalap más helyütt,
Talán megtart az álom,
Helyemet sem találom,
csupán a jó éjszakát,
Jóéjszakám kívánom.

Petőfi meg a barguzini rabőr

Őr vigyáz rám, bestye medve,
Övön alul nem Segesvár
Forma szerint nagy segges-vár,
Hátán puska átalvetve.

Nyanyás farod mivel vaskos,
Nyujtófa ha megsodorja,
Menten levegőért kapkod,
Hasból dürmög öbös torka.

„Áron Gábor álgyújával
Ragyás Bem ha farba lőne,
Lángra kapna zerge-szőrös
Köpönyömnek alja bőre.

Szkazalj keskeny Vengríj halott,
Te vagy! – ámbár vizem iszod,
Bürógazni körmöd alatt
Feketéllik penna-szutyok.

Hujlósagyos a Szabadság,
cudar gyegyik pofázása,
Maga… tudod Alexandrás,
Hóból a Cár hadállása.

Te nem ijedsz moszkul poszttól,
Farkas huú-tól se kussadsz,
leszel kosztos asztalostúl
vendége… ö… prefektusnak.

Kártya-osztás Kossu Thlajos
Átkos neve – már gyanítod –
Ha kimondod idegbajos
Az Úr-asztal ráborítod!

Vijjogsz, él Venger Szabadság!
A rabőrök szurony-kése
Ottománcsíj vodka-vakság,
Fölfútt gebék szellentése.

Posztot megvetsz, de sajnálod,
Fagytúl kékül bütykös ujja,
Haldokolj ha Segesváron,
Pradaty ruku! Ne láss újra!

Nyekgye csontod föllelhetni?
Halhatsz Windisgrác-fasírton,
nem kell állni, csak fekünni,
– Poétás Neved a Sírod.”

GÖMÖRI GYÖRGY

Alekszandr Petrovics sóhaja Barguzinból

Mit nekem, te zord Szibériának
Fenyvesekkel ékesített tája!
Sokkal inkább unlak, mint csodállak,
S képzetem a síkvidéket járja.

Itt vagyok honn, kies Barguzinban,
Ahová ritkán jár a madár is,
S hogyha néha látogató jönne,
Tudom, csinovnyik az, nem továris.

Szép vagy sztyeppe, legalább nekem szép,
Vad kozákok nyargalásznak rajtad,
Szél zúg, messzi földről, volt hazámból –
Betyár szél, te könnyeket fakasztasz!

Cári önkény fogvatart, s a börtön
Barguzinnál rosszabb nem lehet már –
Mért senyvedek cudar muszka földön?
A kegyelem sohasem talál rám?

De a halál, ha egyszer eljön értem,
S reménylem, nem kell sokáig várnom,
Tetemimet vigyétek majd vissza
Oda, ahol hagytam kedves párom!

De ha hűtlen lett volna énhozzám,
S mást vallana most hites urának,
Temessetek csak el itt a sztyeppén
S ezt írjátok egyszerű fejfámra:

„Valamikor úgy nevezték: Sándor.
Valamikor verse lázban égett,
A költő – ottmaradt Segesváron.
Néhány évet élt még – mint kisértet”.

BARANYI FERENC

Barguzinban, 1899 Szilveszterén

Megértem hát a századfordulót.
Hetvenhét év nehezül vállaimra
és lassan már szívemig ér a hó.
Otthon is hó takarja most a pusztát,
mégis, melegség önti el a lelkem,
ha ama másik hóra gondolok.

Egy újonnan jött száműzött mesélte,
hogy nemzetem – több mint húsz éve ennek –
kiegyezett volt hóhéraival.
S helyet foglal a jognak asztalánál
mindenki már (a jogfosztókat is
beleértve, sőt, ők ülnek a díszes
asztalfőn, és a bőség kosarából
egymást kínálgatják szívélyesen,
az asztalvégre szorultaknak egy
fügét se lökve – legföljebb mutatva).

Béke van ott. Ki gondol már azokra,
akik rézágyúkat virágoztak fel
a karikára hulló langy esőben?
És rájuk, akiket összetiporni
tudtak csupán a fúvó paripák,
de megfutamítani? Azt soha!
Ki gondol rájuk? Lelkifurdalásból
emlegetik csak őket ünnepi
szónoklatok hazug hevületében,
s a volt hóhér csak mosolyog ezen –
szájon át megy a gőz ki a fejekből.

Értük virrasztok, s – bár az itteni
naptár szerint Szilveszter még odébb van –
az új évszázadot én most köszöntöm,

egyszerre messzi honfitársaimmal,
akik – noha versem buzgón szavalják –
mind elfeledték, hogy kikért s miért
vetődtem a fehéregyházi síkra.

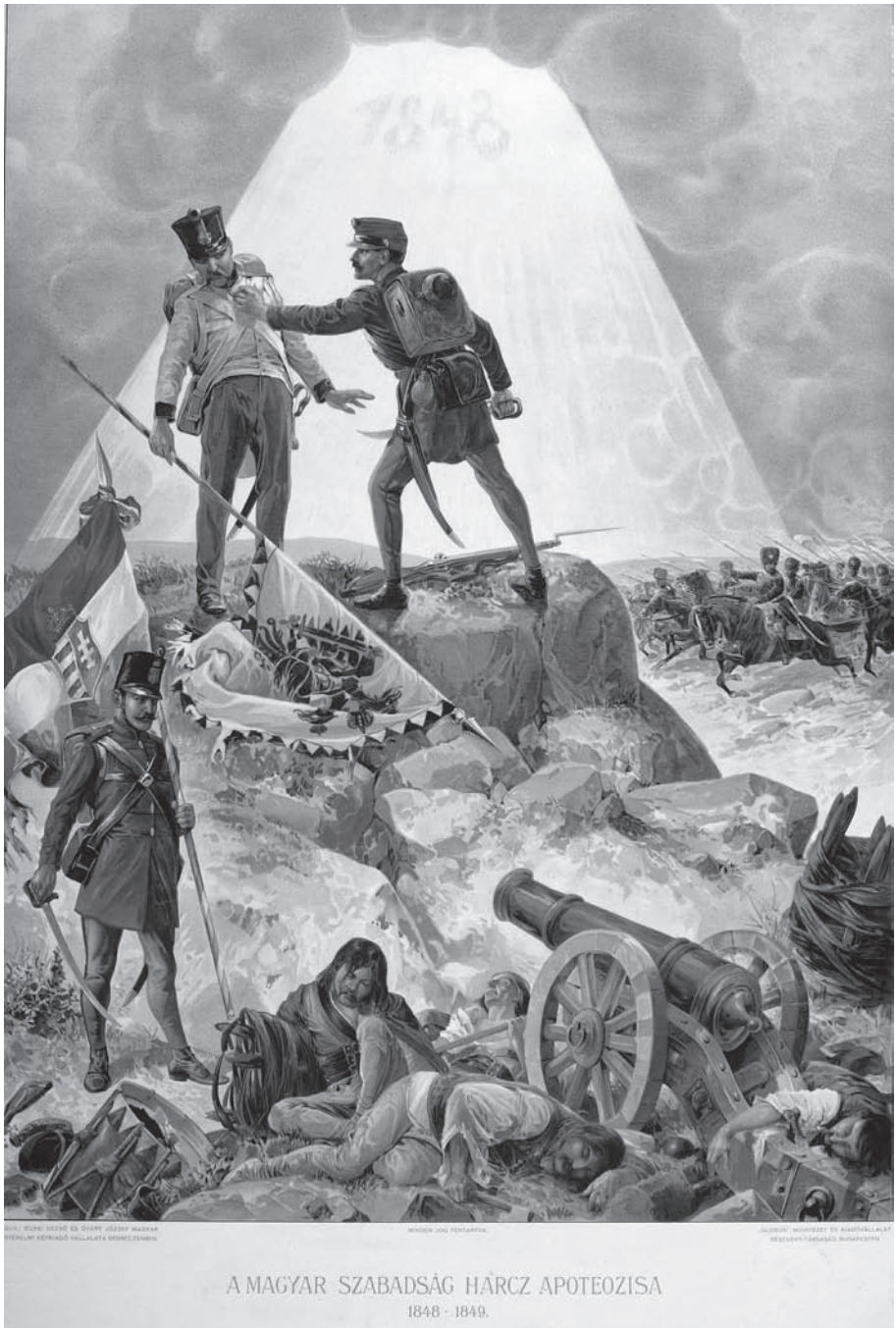

GYÁRFÁS ENDRE

Petőfi Sándor:

Barguzinból

A vándorút oly hosszú, hosszú volt,
S hány hómezőn, hány pusztaságon át!
Kilencszer telt ki s aszott el a hold,
Míg elérhettem e silány tanyát.
Oh, hányszor sújtott rám a gaz pribék,
Hány barázdát vont szíja hátamon,
Hány csontom törte! … Mégse' volt elég,
Hogy elfeledjem hazám, otthonom.

Éjente farkasfalka jár körül,
Jószágot, gazdát szíven szúr a hang.
A képzelet hiába menekül,
A fagy lebírja a boldogtalant.
Emlékeim felőrlik vad regék,
Burját igék pattognak ajkamon,
Agyam sötétül… Nem, ez nem elég,
Hogy elfeledjem hazám, otthonom.

A zugolyban sipít a szamovár,
Ibrikbe csorgó teám ízletes,
Tatár szemű menyecském karja vár,
Alázatos mosollyal hív: szeress!
Aztán az álom jő, tündéri kép,
Hogy földerítse felhős homlokom…
Ám földöntúli kéj se' lesz elég,
Hogy elfeledjem hazám, otthonom.

VERESS MIKLÓS

Alexander Petjoffi:

Zsgyi Menja, Júlija

Konstantinovi Mihajlovics Simon
háborús verséből fordította
Petrovics Sándor barguzini száműzött

Szerelem, sztrasni szerelem,
szvabódva-szabadság!
Te, ocsikám, te csornijem
vagy sötétlő rabság!

Bilbimennye ankangelom!
Kancsukáktól ójjon!
Zsgyi menja, míg túl rácsokon
szizsu za resjótkoj.

Szantpetyerburgizban – tamú:
volt egy puskinsándor;
szuprugája arcán boru:
levisztrélte párbaj!

Sztozseúmer! A sztyeppen át
vad vótyerek járnak.
Naziválják mint Jelenát
itten Juliámat!

Varít, kurít, mint egy orosz,
vodkózni se szégyell;
csak gyöngít a tuberkalóz,
mikor fölém térgyel.

Ljubit mennye – goszpogy, segíts –,
pólna szerelemmel:
zsivótjában új Petrovics.
Fiam: Alexander.

DIENES ESZTER

Júliának

Oh, Júliám! Mostanra már halvány asszonyom!
Rabságom fagyott erdeiből hozzád imádkozom.
Élsz-e még? Élek-e még zúzmarás erdők,
nyírfák, tigrisek, fagyhalál között?
Mind, ami szívemben volt, messze költözött.

Dalos kicsiny pacsirtám, asszony-feleségem,
magányos csillag dermedt életem egén –
emléked a Hold, sorsom éjjelén.

Megteszem

Kötőféken táncoló népem, nemzetem!
Nem tudom, mit kén tennem, de megteszem!

LADIK KATALIN

Drága húgom!

Nagyon örülök, hogy végre jó híreket olvashattam tőled várva-várt, ám szűkszavú leveledben. Ami Ivanics doktort illeti, reméltem, hogy jó kezekbe kerül a mi titokzatos betegünk, aki, miként magad is meggyőződhettél róla, még mindig rászorul a hozzáértő gondoskodásra. Megvallom, ez alatt a két hét alatt, amíg a dadussal ápoltuk, meglehetősen jelentős változás következett be eseménytelen életemben. Már az a körülmény, ahogyan rátaláltunk, és az erőfeszítés, hogy titokban tartsuk ittlétét, de elsősorban az a különös, felforrósodott légkör, amelyet személye sugárzott, sok új, vagy már régen elhantolt gondolatot és ábrándot hívott bennem életre. De erről már gyóntam neked előző levelemben.

Drága Fjodorom, Isten nyugosztalja, minden bizonnyal ugyanígy cselekedett volna a helyemben: megmentette volna ezt az embert a biztos haláltól – még ha ez az ember, mint utóbb kiderült, idegen, és a nyelvünket sem érti.

Nincs szándékomban újra felidézni azt a reggelt, amikor rátaláltunk, hiszen erről is már részletesen beszámoltam neked, de még most is magam előtt látom, midőn napok múltán feleszmélt és megpillantottam sápadt arcán azt a titokzatos, szenvedélyes láztól csillogó szempárt, mellyel szavak nélkül is megértette, hogy itt, nálunk a birtokon biztonságban van és gondját viseljük.

Remélem, nem bántalak meg, drága húgom, ha a tőled kapott Edgar Allan Poe-kötetet neki ajándékozom, mert azok a versek és írások meglehetősen felcsigázták érdeklődését, amikor betegágyában feküdt, én meg felolvastam neki. Ezenkívül arra is megkérlek, hogy a mellékelt könyvbe csúsztatott levelemet felbontatlanul add át neki. Nem hinném, hogy a levélben levő kései „zsengéim” méltóak arra, hogy a nálamnál sokkal műveltebb és tehetségesebb szeretett húgom kritikus szeme elé kerüljenek. Titkolódzásom mentségéül szolgáljon az, hogy botladozó soraimat angol nyelven írtam, továbbá, hogy a tőled kapott könyvek hatására fogalmazódtak meg azok a gondolatok, de mégis Alekszandr Petrovics távozása után éreztem ellenállhatatlan kényszert, hogy papírra vessem őket…

Immár mifelénk lassan enyhül a zord időjárás. Megvallom, leánykorom óta először várom azzal a bizsergető nyugtalansággal a tavaszt… És ma reggel felfedeztem néhány ősz hajszálat.

Drága húgom! Ne küldj több könyvet. Félek tőlük.

Szerető nővéred

Alekszandr Petrovicsnak saját kezébe (részletek a levélből):

…egyetlen testté, akiben elszépülök, egyetlen árnyékká, akiben minden megtörténik és árad megszakítatlanul, örök mormolással, ahol nincs sötét, hogy sötétebb legyek. Lobogó, forró vízben alkony! Süllyednek csontjaim a húsban, ahonnét elkívánkozom. El a szédülésből a fénybe, a tavi költészet öleléséből a vágy kemény ezüstjét megülni, hahó! Lobogó, forró alkonyatban szárnyalni, az ég tükrén átzuhanni!

…továbbá, hogy felvidítsam magamat, arról a bizonyos bolháról írtam egy pajkos strófát, amelyet Maga csempészett akaratán kívül a ciha redőibe, hogy szúrásaival Magára emlékeztessen:

A bolha

Vagy két hete csipked a huncut kis féreg,
és véremet szívja az éj közepén.
Ön érzi-e néha e csiklandós mérget,
mely kis piros pöttyöt hagy csókja helyén.

Drága húgom!

Mért nem válaszolsz leveleimre? Kétségbeesetten kérlek, adj magadról életjelet, és nem utolsó sorban Alekszandr Petrovicsról, akiről, bármekkora kockázattal is jár számodra, tudom, hogy önfeláldozóan gondoskodol. Kérlek, ne hagyj tovább vergődnöm kétségeim és rossz előérzeteim szorításában, hanem írj legalább két sort.

Aggódó nővéred

Egyetlen nővérem!

Mostanra még a szokásosnál is rövidebbek lesznek soraim, jóllehet, jó hangulatú és élcelődő levelet volt szándékomban írni. Ám két fölöttébb megrázó esemény megbénította lelkemet és kezemet az írásban: Alekszandr Petrovics nyomtalanul eltűnt! Közvetlenül ez után jutott el hozzám kedves íróm, Edgar Allan Poe-nak halálhíre. Most nem tudok bővebben írni magamról és azokról az eseményekről sem, melyeknek forgatagában mostanság élek. Vigyázz magadra!

Szerető húgod

AMBRUS JUDIT

Oroszországi levelek

1. Levél

Barguzin, május 9. 1881.

Édes néném, levelet írok neked, azon egyszerű okból, mert hiú férfiúi magányom megoszthatását pusztán ebben reményelhetem. Nem panaszkodom, hisz tudom, hogy minden elviselhetőt még elviselek, rettenetes testi fájdalmaim a tavasz közeledtével enyhülni látszanak, azon a nevezetes napon szerzett gerincbántalmam végződhetett volna rosszabbul is, s én mégis élek. Idénre vén zászlótartó lettem, ahogy atyámat neveztem, mikoron ötvennyolc éves lett, s a hazáért lobogott zászlaja. Haza?, haza ott van, hol a Bajkál-tó van, hol hal van, hol étel van, ahol nőm enyhítette lázamat, ahol két leánygyermekem felcseperedett, akik épp csak említeni hallották Zoltán bátyjuk nevét, vajon látom-e őt még valaha?, nem, tudom, hogy nem, lobogójuk leszek, forradalmáruk leszek, kívánják, jönne el az én országom, de egyetlen fiú gyermekemet láthatni, óh, azt soha.

2. Levél

Barguzin, május 13. 1881.

Édes néném, írok, s termetes testi és lelki fájdalmaimtól ízekre szaggatva nyöszörgök, bár tudom, bizony papoltam, hogy ne fogjon senki könnyelműen a húrok pengetésihez, s hittem, nagy munkát vállal az magára, ki kezébe lantot vesz, s szóltam, ha nem tud mást, mint eldalolni saját fájdalmát, s örömét, nincs rá szüksége a világnak, azért a szent fát félretegye. Rettenetes becsvágy, a fiatalság pimasz, pökhendi pátosza, a hívő cserfes pátosza, azé, aki még nem ismerte az igen és a nem mellett a folyton ott leselkedő talánt, akit a megadások még nem intettek könyörületességre, aki csak a szerelem szabálytalan szívverését ismerte, aki még sose könyörgött a virrasztástól ment éjszakáért, aki csak sebesen pergő élete lecsupaszított igazságait ismerte, akinek mindenre volt egy kímé-

letlen igazsága és nem keresett irgalmat, mert nem volt miértje rá. Mert sokan vannak a hivatalosok, de kevesen a választottak…

Ha találkozni vágynék azzal a fiatalemberrel, tán szembeköpne, tán irtóztató kérdéseivel a földbe döngölne, de nem akarom ezt a találkozást, s akit én házamba be nem bocsátok, annak álombeli szellemalakja se kísértsen, se este, se reggel, se délutáni elbólintásom közepette!

3. Levél

Barguzin, május 14. 1881.

Édes néném, ma nem bánt se zaj, se némaság. Ma szeretem szabálytalanságom szépségeit, ma nem bánt, hogy köröttem nem beszéli senkise nyelvemet. A férfikor tele ma nem faggyal teli, a bágyatag nap ma reményeket hint szét. Többet nem mondhatok, mond majd a jövő, ha hallgatásra nem inti a meg-nem-történtség fojtó szomorúsága. Ma talán azt se bánnám, ha szeretőm franciául gyalázná az alföldi rónát és a túróscsusza zamatát. Mit nem beszélek? Mint az a régi-régi férfi… Akit talán már el is felejtettek, hiszen ilyen a világ, csak azért emeli az embert hírre, hogy legyen kit elfelednie. S a magyar különösen szeret felejteni… Azért nem fog az ő emléke sem fennmaradni.

No de nem mondok én ilyet, mert ugyan más hazában élek, de a gondolatnak már a híre is elröppenhet, s bár kezemmel szerzem kenyerem, de azért a nyakamat sem szeretem kevésbé, mint halászattól meggémberedett kezeimet.

Mily egyszerű a tundra és mégis mily fönséges! de lehet-e fönséges, ami nem egyszerű?

Szomszédom, Vova azt mondotta, mily boldog lehetett mellettem minden asszony, ha csak félannyira is sikerült szeretnem, mint a tundrát. Lehetett? S tán már nem lehetne?

4. Levél

Barguzin, május 15. 1881.

Édes néném, az álmok nem hazudnak, s mivel e naplójegyzetet kiadni nem kívánom, s ha kívánnám is, ki érti e halszagú rokonságtól terhes nyelvet (pedig mely nyelv merne?), hát mért hallgatnám

el, mitől ragyogott újra fel a nap a Bajkál-tó felett, mitől lett drága asszonyom halála, s leányaim Moszkvába távozta óta újra ajándék a nap nekem. Mert ha csak levélben is, ha csak írásban is, de megismertem a világ legdicsőbb asszonyát. Talán minden szerelemes ezt tartja szíve választottjáról, de akárki merné ezt előttem állítani a magáéról, azt mondanám neki szembe: hazudsz, akkorát, mint Falstaff!... Édes néném, leírnám őt neked, de a Bajkál-tó fölött fölszökkenő nap közepébe kéne mártani tollamat. hogy egész fényében és forróságában leírhassam lelkét!

Csak két strófát idézek leveléből, édes néném, hallgass ide!

Te vagy az én keblemnek
Mennyországa kincsem,
Rajtad kívül szerelmemnek
Más világa nincsen

Meg még ezt:

Te okozod, hogy gyönyörrel
Kél ajkamon ének,
Gondolatom virágokká
Szerelmedből nőnek.

Hát nem gyönyörű sorok, drága néném, s ha ez a kincs, e drága nő az enyém volna?

5. Levél

Barguzin, május 25. 1881.

Az események, mint tüzes patkójú paripák nyargalnak át rajtam; lelkem ég és vérzik, mint akit száz gyilokkal döfnek át, s aztán a tűzokádó torkába vetik. Élet-halál harcát küzdöm jövendő boldogságomért.

Teréz, óh, Teréz, hát tényleg lehetséges, hogy megteszed? Hogy megszöksz, mint egy ifjú szűz, kit máskülönben atyja tespedő, boldogtalan házasságra kényszerítene?

Hisz már Te sem vagy gyermek, s mégis új életet kezdenél velem? S a húsz év, mely közöttünk tátong, vajon van-e oly mélységesen mély, mint az emlékezet kútja? Vagy azért a szakadék, hogy átugorjuk, s nem hogy belévessük hívatlan magunkat?

Valóban, vén zászlótartó volnék, mint írtam egykoron most velem egyidős atyámról? Vagy át lehet szökkenni a kor küszöbén, s egy elszánt ugrással levetni testi és lelki kínokat?

Néném, úgy hiszem, nem kenyerem az öregség, egyre szűkülő folyosón menetelni a halálba, mint töltés a kolbászba…

Nem! Inkább ágyban, Teréz csókjai közt halni meg, s aztán vigyék ki holttestemet messze, messze a világ zajától, a tundra közepén temessenek el, hol sírhalmam, bármily alacsony lenne is, a legkecsesebb domb lesz a végtelen láthatáron, mert az ott még mindig epedő test a szerelem világszabadságának enyelgésébe holt bele.

6. Levél

Barguzin, május 26. 1881.

Édes néném, ha a napokban meghalnék, add tudtára a világnak, hogy a szerelem kétségbeesett várakozása ölt meg!

Le se merem írni, amit képzelet fel nem ér, hogy Terézt minden bizonnyal látni fogom, oh, szívem csalogánya, oh, érzelmek ezer öröme!

A terv oly titkos, hogy itt sem ejtek szót róla, de meg fog történni, érzem, mint csónak a habot, mint hal a tó ölelését, mint szívem aranykoronáját.

Oh, e tündéri asszony, ő aztán igazán tudja, hogy én nem olyan vagyok, amilyennek a világ látni akar, s ő mégis engemet választott. Oh, e leányban Isten lakik, ki belát az ember kebelébe, ki látja a tenger iszapos felszíne alatt mélyen a tiszta gyöngyöket. Áldott legyen az ő neve, amily áldott vagyok én őáltala!

Isten (s más segítők, Móric barátom, ki végül mégis igaz barátnak bizonyult) segedelmével szeptemberben már itt e drága lény.

Édes néném, az öröm úgy járkál keblemben és fejemben, mint a részeg ember a szobájában; hányja-veti a bútorokat, asztalt fordít föl, székeket tör, ablakot ver be, bolond, szilaj fiú az a váratlan öröm. Még fejem óráját: eszemet is majd a földhöz vágta.

7. Levél

Barguzin, június 7. 1881.

Édes néném, szívem, mint őrült cimbalom, s bár tudom, amennyivel erősebb az Isten az embernél, annyival erősebb a szív

az észnél, de mégis hallgatást kell parancsolnom zakatoló szívemre, hogy eszemet meghallgathassam egy dőre, de fontos percre.

Édes, imádott néném, úgy kell hát a dolgot intézni, s bár tudom, hogy szólásra emelkednem nincs mód, csak reményeimet vethetem papírra, csak reményelhetem, hogy Móric lesz oly előrelátó, hisz előtte mégiscsak egy nemzetnek sorsa áll, hogy Teréznek idetávoztát senki, de senki nem tudja meg.

S ha megtudja is a nemzet, ha lesz akár egy kazánkovács, aki reám bukkan, csak egy meg ne tudja, egy, aki a legnemesb előttem, elsőszülött fiam keresztapja, Jankó.

Vajon fiam, s két leányom után születhet-e még egy fiam? Vén zászlótartó, atyai örömöktől tart… Vagy vágyik reá? Egy biztos, ha születhet is, neki keresztapja János, Jánosom nem lehet. Nem szól több vers Arany Lacinak se, aki már hej, de rég nem ülhetne meg az ölemben.

De ülhet-e más fiúcska? Tán kérjem meg Levet keresztapaságra?

8. Levél

Barguzin, június 25. 1881.

Édes néném, ma csak ennyit, úgyis érted:
Ezerszer, Sándor.

9. Levél

Barguzin, július 6. 1881.

Édes néném, ma csodás dolog esett meg velem! Ügyeimet intézni indultam, s csak postakocsim indulása előtt egy óranegyeddel jut eszembe, hogy könyveimből egy darabot se tettem zsebembe. Ördög és pokol, mitévő legyek, hát ott látok olvasni egy híres barguzini könyvmolyt. Kérve-kérem, adná az utamra kölcsön könyvét, helyébe otthonomból vihet hármat is. Beleegyezett a jó orosz, kipkedtünk, kapkodtunk a csere közben, s szemem rá se vetődött a könyvre, vajon milyen olvasmányom lesz? S határtalan egek! Mit kellett látnom? Gőthe Faustja volt a zsebemben. Mit csináljak? Elájuljak vagy elkezdjem oroszul olvasni a Faustot? Tu-

dod néném, és ha nem tudod, hát tudd meg, hogy én Gőthét nem szerettem, ifjúkorom gyűlölt szerzője volt, undorodtam tőle, mint a tejfölös tormától! Ennek az embernek, hittem, gyémánt volt a feje, de a szíve békasó. Előttem pedig minden ember annyit ért, amilyen értékű a szíve. Gőthét a legnagyobb németek egyikének tekintettem, óriásnak, de óriás szobornak, olyannak, akit a jelen mint bálványt áll körül, de a jövendő el fogja dönteni, mint minden bálványt. S tessék, most kezemben a könyv. Gondolhatod néném, hogy ájulás helyett mégis az olvasást választottam, hisz szívemet jelen zaklatott helyzetében mégsem terhelhetem meg egy ájulással. S láss csodát, a szobor életre kelt!, a tejfölös torma pazar fogássá vált kezemben, s csak az rémített el, ha ítéletemet így megszelídítette az ácsorgó idő, vajon nem szelídítette-e meg szerelmemet is?

10. Levél

Barguzin, július 8. 1881.

Édes néném, ez ismét szép napja volt életemnek, nagyon szép. A természettel mulattam, az én legkedvesebb barátommal, kinek semmi titka nincs előttem. S vajon nekem van-e előtte? Vajon tisztán állok-e őelőtte, tettem fel a kérdést magamnak, s közben korábbi gondolataim cikáztak rajta át fejembe. Azt írám egyszer naplómba, hogy az utókor mondhatja rólam, hogy rossz poéta voltam, de azt is fogja mondani, hogy szigorú erkölcsű ember valék, ami egy szóval annyi, mint republikánus, mert a respublikának nem az a fő jelszava, hogy „le a királlyal", hanem „a tiszta erkölcs".

Vajon tiszta erkölccsel élek-e én itt Barguzinban?, vajon tehettem volna másképp?, vajon kardomba kellett volna dőlnöm a nagy esés után, ha már a kard nem dőlt belém?, vajon nem szabadott volna beleszeretnem nőmbe, s nemzeni néki két gyermeket?, vajon a leányaimnak a teljes, a színtiszta igazat kellett volna-e megvallanom?, vajon helyes, hogy beleegyeztem, hogy Moszkvába távozzanak?, s vajon nőm halála után meddig kellett volna tartanom a gyászt?, vajon szabadott-e Terézbe beleszeretnem, vajon szabad-e magamhoz láncolnom?, vajon szabad-e ily csalást követtetnem el vele, vajon szabadott-e hű barátomat, Jókait mindebbe belevonnom, vajon mindez szabadott-e?

S midőn mindezeken merengtem egy hűs fa tövében, s órákig elhallgattam, mint zizegnek lombjai, mint suttognak fülembe tündérregéket, egyszerre arra a belátásra jutottam; ne mondja rólam

az utókor azt, hogy rossz poéta voltam, s akkor majd nem kell mentegetnie erkölcseimért.

11. Levél

Barguzin, július 9. 1881.

Édes néném, úgy össze vagyok kuszálva ezernyi gondolattal, hogy mára csak egy verssor jut eszembe helyzetemről, tudom, hogy nincs sok értelme verset skribálnom oroszul, magyarul meg a leányaim is alig értenek, de ezer érzéssel érzem, hogy meg fogják ezt írni minekünk akárhogy, valahogy, magyarul:

Szólt és fölkele Jónás, hogy szaladna,
de nem hová a Mennybéli akarta,
mivel rühellé a prófétaságot,
félt a várostól, sivatagba vágyott,
ahol magány és békesség övezze,
semhogy a feddett népség megkövezze.

Mára csak ennyi, drága néném, közeledik az éjfél, karján hozza gyermekét, az álmot, s ez felém nyújtja kezét, hogy kezemből kivegye a tollat. Jó éjszakát.

12. Levél

Barguzin, július 11. 1881.

Édes néném, újra olvasom várva-várt Terézem verseit, s megént azon kapom magam, minő csodája az a teremtésnek, hogy Terézt a jelen sallangja, puffogó dagálya meg nem érinté. Különös, hogy ma a legtöbb költőre igaz (kiknek műveit Móricom, s a „sors egyéb kegyei" folytán kezembe vehetek), hogy verseiket mily irtóztató díszbe öltöztetik.

Mintha valami szép fiatal leány kacér nagyanyjának csipkés, pántlikás, bokrétás és tudja a jóisten micsodás kalapját tenné föl.

Föl nem érem ésszel, hogy vannak a nem-mindennapi emberek közt is olyanok, kik nem tudják vagy nem hiszik, hogy az egyszerűség az első és mindenekfölötti szabály, hogy akiben egyszerűség nincs, abban semmi nincs.

13. Levél

Barguzin, július 12. 1881.

Édes kedves Terézem, imádott szép... – no látod, édes néném, neked akarok írni, s őt szólítom meg, drága néném, ne vedd zokon e figyelmetlenséget. Nem tehetek róla, bizony isten, nem. Mindig eszemben van, és mindig ő van eszemben. Megvallom, nem is igen törekszem rajta, hogy kiverjem a fejemből, csak mikor rám tör a félsz, hogy nem való ez már nekem, hogy a végén majd csak vénülő kezemmel, sőt, netán csak vénülő szememmel..., de kikergetem e szörnyű víziókat, s újra hinni kezdek, s újra csak ő jár a fejemben. Úgy vagyok, mint aki a napba néz, aztán akárhová tekint, vagy ha behunyja is szemét, mindig a napot látja csak.

Ah, kivált most, hogy tudom, közeledik felém, éjjel-nappal eszemben van e drága szent kép, hol ilyennek képzelem el, hol olyannak, s ha elgondolom, hogy nemsokára látni fogom őt, olyat dobban a szívem, hogy magam is szinte megijedek tőle. Oh, szív, bírni fogod-e ez édes terhet?

14. Levél

Barguzin, július 17. 1881.

Édes néném, sajkám kétségbeesés és remény habjai közt hányódik. Én is hánykolódom párnámon, szememre nem jő édes álom.

Nyugalmat kéne erőltetnem magamra, de nem megy. Erről én nem tehetek, születésemkor a sors az őszinteséget bölcsőmbe tette pólyának, s én elviszem magammal a koporsóba szemfedőnek. De jelen pillanatban egyáltalán nem vágyom koporsóba, vágyom inkább Teréz ölelő karjaiba.

A képmutatás könnyű mesterség, minden bitang ért hozzá; de nyíltan, őszintén, a lélek mélyéből szólni csak a nemesebb szívek tudnak és mernek.

De én kimondom bátran: Vágyom és félem Terézt.

15. Levél

Barguzin, szeptember 15. 1881.

Hát, édes néném, megjött Teréz, itt van Rajka Teréz, az otthoniak számára újra meghalt egy poéta (egyéb adatokat róla úgy

hiszem majd legközelébb 1999-ben, a Magyar Nőköltők kötetből, az Unikornis Kiadó gondozásában), s a barguziniak ismét találkozhatnak eggyel, kinek neve nekik semmit sem mond… De mond helyette nekem! Ezer képben képzeltem magam elé őt, de természetesen a való egészen mást mutatott. Képtelen vagyok beszámolni róla, de bezzeg képes az első éjszakánkról! Egy medve tévedt be a házba, a szomszéd szelídített Balu nevű medvéje, s az istennek sem lehetett távozóra bírni! Hát sok nehézségre gondoltam, mikor az első éjszaka képe derengett elém, de erre nem. Ám Teréz csak mosolygott a történteken, míg én mérgesen próbáltam terelgetni medvénk.

Megvallom, most is oly édesen, oly forrón vágyom Terézt, mint vágytam rá, mikor még nem volt itt, pedig már egy hét múlva két hete lesz, hogy megérkezett.

18. Levél

Barguzin, október 14. 1881.

Édes néném, most valljam be, maholnap tán bölcső jön a házba? Írjak Levnek? Avassam be? Nem, még korai volna, s különben is előbb lefordítom Teréz verseit oroszra.

Biztos tetszik majd neki. S majd másoknak is.

Bár tudom, némelyek a tavaszban, sőt, még az én verseimben sem találnak költészetet, mások pedig találnak a száraz kóróban, sőt még a kritikusokban is.

Biztosra veszem, Terézzel a boldogságunk sírig fog tartani. Bár így éreztem ezt tán Júliával, s Másával is?

Oh egek, mi nem jut az eszembe! Nem, a sors nem nyit nekem újabb tért, be kell látnom, nincs új csata, új élet, új ütközet, most megnyugvás jön, meleg béke és szeretet.

19. Levél

Barguzin, október 21. 1881.

Bem tábornokkal álmodtam, ez vajon jelent-e valamit? A poronty most már egészen biztosan bejelentette magát. Kezdek újra fickósodni, megint csatába vágyom.

20. Levél

Barguzin, november 11. 1881.

Édes néném, imádom Terézemet, s érette akár vándormadárból házimadárrá is lennék. A poronty rendesen érzi magát, bár még külső jele nem mutatkozik. Születésekor tán Terézzel is Tacitusról fogunk beszélgetni, mint tettük ezt Zoltánom jöttekor. Fordítgatom Terézem verseit, s a keresztapai felkéréssel egyetemben nemsokára továbbítom Levnek. De hogyan is lehet egy embernek éneke oly kétféle? Megvallom, kapva kaptam egy hírt, mely oly megrázólag hatott reám. A Vadnyugaton lefogták Billyt, a „kölyköt", az igazság zord bajnokát, ki szabadságért szerelmét, szerelméért pedig életét áldozta. Erősen gondolkodóba estem, vajon, most hogy hűlt a helye, s oly betöltetlen, a sors nem oda szánt-e éngem? Isten megáldjon édes néném, akárhol talál is majd később jó vagy rossz sorom, soraimmal újra hűen megkereslek, legyek bár Sándor, Alekszandr vagy akár Sandy.

JENEI GYULA

(már megszoktam magam...)

már megszoktam magam a tajgai tájban,
hisz rokonok itt is az összes emberek,
messze futhat, mint otthon a tekintet,
csak ne lennének ily rettenetes telek.

izzik a kályha most, a szoba jó meleg,
elébb tett a tűzre itteni asszonyom,
de hajnalra – befagy a lavórban a víz –,
csipásan didereg szemében nyomorom.

nem karddal és vérrel, gyenge lámpafényben
rovom egymás alá a sűrű sorokat,
errefelé kevés a papír és madár,
csak a távolság és a magány noszogat;

s az emlékek, amik folyvást hazahúznak:
álmaimban mindig csak otthon ébredek,
lelkem, mint délibáb, tündér puszták felett
lebeg, s e gyönyörtől szívem tán megreped.

(beszéltem ezt-azt...)

beszéltem ezt-azt
borokról hűségről
de a verseimnél
én józanabb vagyok
a nyomor nem erény
s alkalom hívja
a csintalan pillanatot
errefelé sem más az élet
a szabadság itt is illúzió
ugyanúgy szeretnek
és ugyanúgy ölnek
az asszony itt is lágy és jó
esténként azért
mikor elalszom
Júliámról álmodom
és mindig magyarul
bár a szlávorosz szó is
szívemig fáj
magyarul mondom
alkonyul anyám
szerelem tél hó
magyar világ szabadság

BALLA D. KÁROLY

Barguzini nagy erdőbe...

Ne válasszunk magunknak Petőfit?

Barguzini nagy erdőbe
Voltam éppen elmenőben,
Szedtem lábam egyre-másra,
Midőn utánam szólt Mása.

Mondá: elébb a postára
Mennék végre valahára,
Onnan izent jó apósom:
Pofa borral még adósom.

Ó, szívem, te, balga, dőre,
Erdők-mezők hő vadőre,
Menj most el a jó öreghez,
Ha már borral így kedvez.

Ottan vártak vigalommal,
Lelkem szökkent vélük lombba,
csal amidőn kedvem leltem –
Kérésükre megfeleltem.

Elmeséltem hosszan, sírva:
Eltemettek tömegsírba
Messzi földön engemet már,
Juliskám is vissza nem vár.

Erre vetül néha vándor,
Tőle hallok volt hazáról,
Levél is ha néha érkez –
Lelket borít, kutat mérgez.

Mondá erre jó apósom,
Ki már borral nem adósom,
Most is jött egy friss kóperta,
Tán csak nem egy magyar erta?

Magyar bizony, magyar lehet,
Rokon így lelt meg engemet,
Megcímezte kedves kuzin:
Utolsó posta, Barguzin.

Rejté keblem a levelet,
Hazafelé így megyek,
Olvasom majd pipa mellett,
Mása lássa: bánt engemet:

Itthon aztán ingem megül
Elévettem rezzentlenül,
Rá is kérdez szívem párja:
Megint levél, múltak átka?

Levél, levél, rokon erta,
Bomlik fel a friss kóperta,
Bomlik véle emlékezet,
Sír a költő, emlékezget.

Hajtom fejem asszonyölbe,
Kezem rándul lángökölbe,
Égő pipám füstje mellett
Áztat könnyűm honlevelet.

Azt írja a drága kuzin,
Mi messze van ott Barguzin,
Jönni mégis lenne kedve,
Rokonvállat veregetne.

Jöjj el, rokon, lóhalálban,
Itten várlak bús halálban,
Marék földet hozz magaddal,
Abba temet majd egy angyal.

Angyal neve legyen Mása,
Júliámnak messzi mása,
Legyek itten eltemetve
Muszka földön – magyar földbe.

Verseim' és minden titkom'
Nője be a bazsalikom –
Koporsóba legyen zárva
Szibériák legendája!

És ha egyszer felfeszítik
Késő korok jó vitézi,
Hamvaimra imát mondva
Szálljanak a sírhalomba.

Döntsék el, hogy melyik tetem
Lehetne a porhüvelyem.
Ezrek vannak hantok alatt –
itt az idő, válasszanak!

BEM HONVÉD-ALTÁBORNAGY DIADALA.
[1849. april havában.]
A „Hazánk s Külföld" 1870. évi mümelléklete

BOZSIK PÉTER

Alekszandr Pjotr Petrovics:

Végnapló

1.

A füst árnyékát
figyelem a falon. Múlt
időbe rakom
magam. Pipázok. Számban
csak füstölgő pipám van.

2.

Bérgyilkos oson.
A gyöp bársonyán harmat
csillog. Lépteim
nyomán vörös fűszálak
emelkednek az ég felé.

3.

Könnyekben megtört
sugara a napnak; fénylő
szivárvány álmom:
egy dzsidás döfi át az
ifjú költők mellkasát.

4.

A sztyeppén síri
csönd: nehéz a világod.
Könnyű kis kezed
megfogom. Halottaim
elfödik szemfödéllel.

5.

Szókratésszel vagy
gyilkosával kerülök
egy helyre? Tudni
nem lehet. (Az ápoló
titokban metilt adott.)

6.

Akácfa alá
ássa meg a síromat! –
végrendelkeztem
ápolómnak. (Sohasem
bírtam az alkoholt.)

7.

Látásom gyöngül.
…mintha boszorkány üstje
fölött a gőz… Éj
van fejemben. Szívetekhez
nyomom jeges szívemet…

Barguzin, 1899. december 31.

TARDY BALÁZS

Alexander Petrovics:

Vodkadal

Feledém, a jó Aranyt, s Júliát,
immár az asszonyom is egy muszka,
fara akár a ködös Ararát,
s nincsen sajnos kezemben a puska!
Grúz az após és örmény a kuzin,
hej, Barguzin, haj, Barguzin!

Mit tehetek ily nagy bánatomban?
Késik a pakszus, és levél se jő,
kotyog a kulacs és szépen, lassan
hazámért kapott sebem is benő.
Egykedvű tatár neszez a budin,
hej, Barguzin, haj, Barguzin!

S habár már ősz üstökömre havaz'
hatvan évem minden üszke s odva,
még büszkén ülök a dácsám előtt
magamba, s vodkámba gabalyodva.
Az oroszlán csak kacag a nyuszin,
hej, Barguzin, haj, Barguzin!

Fagyos éjen, ha a tajga jajgat,
pennám serceg s én emlékezek,
künn néhány muzsik csendben abajgat,
s egy ó jóslatra visszarévedek:
„Dalomat zengi majd morva és ruszin!"
Hej, Barguzin, haj, Barguzin!

CSIKÓS ATTILA

Itt, Barguzinban

Mintha átaludtam volna majd másfélszáz évet.
Közbe' fejemben hímes álmokat szövének
Oly régi, áhított tervek és alkotások,
Melyekben, unokáink, példátok láthatnátok.
Minden percemben, ha a honvágy kínoz,
menekülök ez álomvilághoz.
De alkottunk-e vajh? Nem tudhatom…
Itt, Barguzinban nincsen rá mód, sem alkalom,
Hogy tanulságát vegyem szabad hazámnak,
Hol forradalmárok voltak, s most tán béke van,
De van-e igaz szabadság, mit a rendbe feltalálnak?
Mert szabadság nélkül az öröm is, mint világtalan,
Magának él csak, s tapogatózik sötét falak mentén.
Adná az ég, hogy munkáját bevégezvén,
Szent forradalmam kivívja célját,
S míg félve vagy nyögve Nemzeti dalomat szavalják,
Ne túlélnie kelljen népemnek végre,
Adja az ég, hogy e vers őket szabadságon érje!
Mert lehet, hímes álmaim egy szálig semmivé levének,
Mintha csak átaludtam volna e másfélszáz évet.

GYIMESI LÁSZLÓ

Petőfi Sándor:

Üzenet az újhazába

Trombita harsog, dob pereg,
A sámán hóban hempereg
Előre!

Csatadalt írnék ezeret,
De itt csatázni nem lehet.
Mi végre?

Hiányoznak a bordalok,
Büdös kumisztól nem kapok
Erőre.

Hiába ez az őshaza,
Kívánkozom erőst haza
Belőle.

Csontvázam majdan visszajár!
(Fontosbat is megírtam már
Előre!)

Hírem, ha nem lenne hamis
Bizony a fejem lágya is
Benőne!

Petőfi Sándor:

Mit nem mond ez a muszka

Hirdetteti Cár Atyuska,
Aki burját, az mind muszka.
Hirdetteti muszka nyelven,
Amit értnek itten – ketten.

A többiek bólongatnak,
A futárnak tejet adnak,
S fogadom, hogy meg se tudják,
Hogy a mai naptól muszkák.

Én sem maradhatok magyar! –
Villan rám a kozák agyar.
Követem a hősök útját,
Én leszek az egy szem burját!

HERMANN RÓBERT

Piruló arccal és vörös zászlókkal...

Miután Sanyi bácsinak valahogy sikerült átcsúsznia a versaillesiak gyűrűjén, s ott állt Párizs határán, visszanézett a városra, a füstölgő romokra, a barikádok fölött lebegő vörös és kék-fehér-piros zászlókra, majd lemondóan legyintett. A harci zaj egyre halkult, csak időnként lehetett hallani egy-egy sortüzet, amely azonban inkább kivégzést, mint fegyveres küzdelmet jelenthetett. Sanyi bácsi kinyitotta tarisznyáját, kivette belőle azt az elefántsült-darabot, amit még az állatkert felszámolásánál sikerült szereznie, s elkezdte rágcsálni a meglehetősen kemény húst. Aztán újra belenyúlt iszákjába, s kivette belőle „egyetlen kincsét", a Manifestum első kiadásának rongyosra olvasott példányát, amit egy halott kommünár mellett talált, s apró betűkkel kezdte írni a margóra a szöveg fordítását: „Kísértet járja be Európát..."

*

Amikor a cári csapatok az utolsó moszkvai barikádot is rommá lőtték a védőket pedig megölték vagy elfogták, s a jól végzett munka után elmasíroztak, Sanyi bácsi, akit egy ágyúlövedék szele kábított el, magához tért, zúgó fejjel felállt, leporolta ruháját, majd néhány utcával odébb keresett egy kávéházat. Egy üveg magyar bort rendelt, majd odaintette a cigányt, a fülébe súgott valamit, aztán a cigánnyal együtt rázendített valami idegen nyelven egy furcsa, pattogó ritmusú nótára: „Híres Komárom be van véve / Klapka György a fővezére..." Egy őszes hajú, nyugalmazott cári tiszt, akinek mellét több kitüntetés ékesítette, felfigyelt a dallamra, odaállt Sanyi bácsi elé, biccentett, és leült. Megvárta, míg Sanyi bácsi befejezi az éneklést, majd néhány szót váltott vele. A következő dalt már együtt énekelték: „Esik eső karikára..."

*

A győztes roham után egy fehér hajú bácsika csoszogott keresztül a Palota téren. Bement a kapun, s emeletről emeletre végigjárta az épületet; úgy tűnt, mintha valamit keresne. Az egyik teremben megállt I. Miklós cár arcképe előtt, s kiköpött, aztán továbbindult. Nemsokára jobb vállán néhány kopott, piros-fehér-zöld farkasfogakkal szegélyezett zászlóval, bal vállán egy vörös lobogóval ballagott lefelé a széles lépcsőkön. Az őrök, akik szigorú parancsot kaptak, ne engedjenek elvinni semmit, jótékonyan szemet hunytak a néhány kacat felett, amikor a bácsika kicsoszogott az épületből. Egyikük megkérdezte: „Kudá ti igyos gyéduska?" a bácsi egy pillanatra hátrafordult, s kezét kinyújtva, elfúló hangon válaszolt: „Dalekó. Va Vengriju!" „Igyí sz bogom!" kiáltotta az őr. A bácsi visszakiáltott valamit, majd intett, és elindult. Az egyre erősödő hóesés lassan elfedte az őrök szeme elől az apókát, de még sokáig hallani vélték, az erős szél zúgásán át is, ahogy valami furcsa, idegen nyelven énekel: „Lenin elvtárs azt üzente..."

DEBRECZENY GYÖRGY

elmegyek régi kardomért

márciusban múzeumi lépcsőkön ácsorogni
veszedelmes lehet
még meghűl az ember vagy bereked
a nemzet könyvtára s múzeuma
egy épületben odabenn
idekint a vitaminhiányos tömeg
mint csőre töltött löveg
az influenza még közénk lövet
inkább vásárolok egy kokárdát
meg két petárdát
hazafiasan durrogtatok a járdán
és elmegyek régi kardomért
a rozsdás szöghöz
szívemben a haza
a nemzeti bibliográfia

öreg vagyok én már lépcsőt mászni
velem nagyon vigyázz
kis kokárdaáruslány
ugorj a dunába
ugorj az oltba
influenza ellen nem vagyok beoltva

PETŐFI APOTHEOSISA.

Kumiszom komisz másnapja gyötör,
nem támadok ebből soha föl,
a dzsidás. a kukoricás, oh! de bohém,
ott esem el, ha meghalok én,
de csontom békében így se marad:
Akasszátok fel a kazánkirályokat!

MÉSZÖLY DEZSŐ

Segesvári szimfónia

I.

Áldás jó Bem apámra!
Hogy küldött volna hátra!

*

– „Vas t'en! Vas t'en! Vas t'en, mon fils!
Majd ordonáncom hátra visz.
En arrière! En arrière!
Ez bölcsesség, nem balsiker!
Megmondtam – hallod? – hátra! – hátra!
Szükség lesz ilyen gyorsfutárra!

*

– Hogy hátra?... hátra?... Most?... Ilyen csatán?
Könnyebbet kérj fiadtól, Bem apám!
En arrière,
míg reng a föld, s ágyú lövell?
„Est ce qu'on porte la patrie sur les semelles?"
Így mondta büszke Danton,
helyt állva honni hanton...
Jó Bem apám,
Csizmám sarkára nem tapad hazám –
magammal hogy' vihetném
egérutat keresvén?
Mon Père! Mon Général!
Fiad melletted áll –
ha kell, áldozva vért is –
csak azért is!

II.

Be a kukoricásba!
Elértek – mindhiába!

*

Hogy is volt?
Már nem tudom… rám dőlt a mennybolt…
Kukoricák… Itt kell veszteg maradni?
Én árva Kukorica Jancsi!
Lesz-e, ki idejében meglel?
Itt ér az éj?… Itt ér a reggel?
Nem fáj, amíg nem moccanok…
De egy konok,
kemény marok
mindegyre megráz…
Ez a sebláz?

*

Élek?… Halok?…
Vaktában nyargalok…
Belep forró folyam…
Kár volt eladnom a lovam!
Sokan kívánják vesztemet, sokan!
Szívemig ér a méreg…
Mázsás súly szinte szétnyom…
Mögöttem mennyi vérnyom!
Sarkamban mennyi véreb!
Mind itt zihál!
Mi vár?…
Maholnap…
csupán idomított kutyák csaholnak?…
Potomság!
Azért se lesz övék az ország!
Magam vagyok?
Átlőtt oldallal, mint a farkasok…
Élek?… Halok?…

III.

Élek még, élek, elhízott kutyák!
Mint éhes farkas, csont és bőr vagyok.
Zsoldért öldöklő, ránk terelt kozák,
s kurv'anyja német, ki nem irthatott.
Míg van legázolt, honn is hontalan,
kopó föl nem hajt, fegyver el nem ejt;
sötét erdőbe vettem be magam:
eleven testek rengetege rejt.
Széléig sem merészkedtek ti már
a sűrünek, mely engem eltakar:
feszűl elébem százezernyi törzs;
indázva fon be milliónyi kar;
tenyér tapasztja átlőtt oldalam;
leányhaj lombja itt a fürtös ág;
elnyúlok én alatta boldogan…
De nektek, holdkóros, csahos kutyák,
düheim otthagyom a hold alatt,
hogy majd lidérces súllyal nyomjanak,
s lidérces lánggal égig nőjenek!
Mert nem bánom, hogy csont és bőr vagyok,
de nem tűröm, hogy bronz és kő legyek!

MEZŐ FERENC

Szása Petrovics:

Végakaratom

Szabadság? Szerelem?
ritkán emlékezem,
gyógyírként szépít a távol,
hogy nem lettem képviselő, s
Júlia mástól viselős,
nem bánt,
hogy sifonérban
porlik az özvegyi fátyol.
Bajkál-tó tükrében
nékem kunsági gulya kolompol,
s lomha hulláma a víznek
mintha volna homokból.

Jurtámban még sürög
egy burját mennyecske,
báránykám, becézem
mert szőrös a keble,
faggyú ízű pirkadatomra
bégetve jön meg az este,
nincs testamentumom
bármiféle lomról, de talán
akad még a pipámba dohány,
s mint füstkarikám,
szétfoszlik monomán
álmom a forradalomról.

Kumiszom komisz másnapja gyötör,
nem támadok ebből soha föl,
a dzsidás. a kukoricás, oh! de bohém,
ott esem el, ha meghalok én,
de csontom békében így se marad:
Akasszátok fel a kazánkirályokat!

Barguzin, 1867

CZIGÁNY GYÖRGY

Tél, temess el

Megadom magam itt a szürke havaknak.
Behunyom a szemem, ha rügyek fakadnak,
és átkozom azt, ki innom ad és enni.
Tudnám bár szerelmem, sorsom elfeledni.
Gyógyuló sebbel és bomlott képzelettel,
számon csak hópihe csókja: tél! – temess el.
Mondjátok, ha kérdik valaha majd bárhol:
Hazájában vérzett el Petőfi Sándor.

Hiába derül rám jósággal sápadt nap,
csak nyírfa derekát álmodom vágyamnak.
Szomjúhozom édes, anyai beszédet,
álmomba mostoha, idegen szó téved.
Fullaszt a levegő itt felhő s föld között.
Testembe idegen, fázó rab költözött.
Mondjátok, ha kérdik valaha majd bárhol:
Csatatéren halt meg rég Petőfi Sándor.

Kényszermunkás idő arat itt perceket.
Volt egykor alföldi nyár este? Nem lehet!
S nem lehet pusztulnom, de pusztul az emlék,
mert a szent szabadság helyettem halt meg rég.
Csak a csikorgó szél nyitja rám az ajtót.
Fagyott hasábfaként hevernek az alvók.
Mondjátok, ha kérdik valaha majd bárhol:
Haláltól megfosztott holt Petőfi Sándor.

Barguzin, 1953 december havában

DÖBRENTEI KORNÉL

Petőfi naplójából

Barguzin, 1956. január 1.

Nemrég tudtam meg egy ide átirányított kényszermunkatáboros fogolytól, hogy az egyik Jakutföldtől északra fekvő lágerban együtt raboskodott egy bizonyos Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij nevű íróval, akit 1849-ben a cár elleni merénylet miatt először halálra ítéltek, majd kegyelmet kapott és száműzték Észak-Szibériába. Ha az a merénylet sikerül, talán másként alakul szegény hazám sorsa.

*

A cári udvarból ma felkeresett egy keménykalapos, sötét ruhás úr, aki négyszemközt kívánt beszélni velem. Kiderült, hogy titkosügynök. Fölajánlotta, hogy visszatérhetek Magyarországra, garantálják biztonságomat, ha cserébe rendszeresen tájékoztatom a cári titkosszolgálatot az otthoni helyzetről. Spiont akarnak belőlem. Végighallgattam: inkább maradok.

*

Mahorka füstje fonalával fércelem állhatatlan
bizakvásom az alacsony éghez, bár reménytelen;
hótól ormótlanná hízott felhőkön ezért a gyászszegély,
velük üzenek, sártekei porként nagy-szándékú trónfosztó,
a Seregek Urának, édes Istenem, Magyarok Istene,
ma lettem 33 éves, elvetélt Messiás-korú,
itt, e téboly-parttalan, sztyeppe-horzsoló végtelenség
közepén, ahol az otthoni télbefehéredett puszta
boglyakemenceként melengető. sültalma illatú
emlék s mintha évezredekkel előbb kezdődött volna
keresztfára megérlelt életem, melyet megaláz, de
meg nem vált a rabszíjon rózsafüzér-kegyelem, mert kihalt
szívemből a Lét, a szabadságra, szerelemre szilaj,
a halálom éldegél e lélektől szenvedéllyel vásottá
viselt testben, múlásomhoz már nincs közöm, kívülről
nézem, miként cseperedik, s hogy kilombosodjék,

s kopár árnyékká tikkasszon, ma megöntözöm rohasztott krumplihéjból kizsigerelt komisz főzettel, fortélyosan gyóntató bájital a vodka, salaktalanná tündököltet érzést, ideát, mert szagától ördögűző az okádás.

Ó, itt nincs óévet lármásan elűző kereplő, se harsányan múlttá marsoltató trombitaszó, és nincs újév se itt, minden esztendő előre elvénhedett, ránk mázsált, mozdíthatatlan tömb az idő és a tér gémberisztő hideget visszhangzó verem, örök farkascsapda, alján a ver sacrum, a szent tavasz, gyorsággéssel élte föl önáldozó ifjúságunk, s világbíró vággyal ajzotta ragyogni hars-fehér fogsorunkat, melynek mindegy volt harapás vagy nevetés, mély-büszkén tolult fel a farkasok dala, igen, átlőve oldalunk, de az a seb a szabadság vakablaka, s a vonítás Holdra karikázó gyötrelem-kötele hány verszt hosszú a fájdalomtól hazáig, s hány nemzedék kapaszkodik rajta fel a Koponyák Hegyére? Vonszoljuk magunk után a napokat, mint bokára láncolt vasgolyóbist vagy a Földet, noha éjjelente, mikor odaát irdatlan, sötét medvebundában alszik Európa, az újra csendes, én rögeszmésen az alföldi rónaság körül keringek, univerzumából kiszakított bolygó vagy ellobbanó sorsával zuhanni rendelt meteorit, a hó akár a tejúti csillagpor, mintha rostából hullana, ellepné nyomunk, mintha sose lettünk volna, ám legenda-búrában lobogó létem átég az időn, nem oly gyarlón, mint ez a bűzös faggyúba ojtott kanóc, de diadalmasan, mint a vodka, átfényesedik, feledhetetlen, akár a Bem vezényelte lövegek torkolattüze, megvirrad, elnyűtt testemen napkelteként föllángolnak a kozák pikákat memorizáló sebhelyek, a halállal kiegyezni szabad, de az élettel nem alkuszom, s hiszem, mire száz év elpereg, lesz újra magyar forradalom, győz-e vagy ismét veszit, ki tudja, a Bajkál tó jegén lékek, hová nyílnak, múltba, jövőbe?, lent elveszejtésre szánt halak hada tátog s felettük a lék körül a szomorú, szigonyos muzsikok kopott töviskoszorúvá összeállnak.

NOVÁK BÉLA DÉNES

Petőfi Sándor:

Verses napló

1.

Hová, hová visztek még engemet?
És ha névtelen sírba rejtetek,
Születik-e majd oly magyar ember,
Ki egy Petőfit végleg elfeled?

Beregszász, 1849. dec.

2.

Tegnap új fogolycsapat jött.
Egyikük híreszteli,
Világosnál Görgei...
Mondja! De a hátam mögött!

Kijev, 1850. ápr.

3.

Lelkem-nyoma is kihűlt már talán,
Kossuth, Bem sincsen, s tán meghalt Júlia?
Nékem majd egyszer szobrot állita,
Ki versem-nyomán Hazatalál!

Omszk, 1851. máj.

Iliszunszki énekek

4.

Hogymint lehetsz otthon, kicsi fiam?
Apádat, lásd, cenzúrázta a világ…
De mit beszélek? Hogyan láthatád?
A váltságdíjam én lettem magam!

5.

Robeszpiert legott lefejezték.
Ha magyar vagy Istenem,
Nem tűrheted már tovább,
Költődet hogy élve eltemessék!

Iliszunszk, 1853. jan.

6.

Begyógyult régen, súlyos, szúrt sebem.
Csak lelkem ég, tőle kérdezem,
Mi lehet honn'? Él-e még Hazám?
Sok ezer versztáról nem láthatám.

Múzsám miről egykor faggatott,
Német, muszka dúlta a kis lakot?
A szabadságért futtam, ím rabságba,
Fogoly, ki visszaálmod otthonára.

„Meglásd, kiváltanak! Én itt halok…"
Nyögte halálán Kovács százados.
Orjol mellett kaparták a földbe,
Egy részeg kozák a hantot leköpte.

Még úton vagyok? Bizonytalanul
Száguld a semmibe a szél, vadul.
Tán ha körbejárta mind a földet,
A tájfun, az orkán, hazagörget.

Iliszunszk, 1853. márc.

7.

Volt itt egy burját menyecske,
Aki – lássatok csodát –
Belőlem nem a költőt, de
körszakállamat szerette!

Iliszunszk, 1854. jan.

8.

Érzem, másodszor is meghalok.
De most már Istenigazából!
Ne higgy a pletykának ott fönn, Uram;
Én csak évszázadokat csalok!

Iliszunszk, 1855. márc.

FECSKE CSABA

Alekszandr Petofi:

Bús őszi vers

Bujkál a Hold szakadt felhők között,
mint betyár, kit a pandúr kergete.
Üvöltöz az őszi szél a fákkal,
s halott leveleiket rázza le.
A hegyről sebesültként dől a Nap,
kínjában belémlő néhány nyilat.

Csillag-lyuggatta sötét ruhában
jő az este, e bús képű vándor.
Eltűnődőm, vajh honnét menekül,
tán az én szeretett hazámból,
melynek testére rászáradt a vér –
Miért is hagytam magára, miért?!

Szívem, mint kialudt tűz parazsa
a hamu alatt, nem lobbantja fel
többé egyetlen szép menyecske sem;
sötét hajamra immár dér lehel.
Súlyos sötétség borul a földre,
belém váj az önvád éles körme.

Barguzin, mormolgatom magamban,
miközben az Alföld jár eszembe.
Lelkem, mint a sas magasba vágyik,
de a szárnya már rég visszanyesve.
Scsit hoz egy néne, köszönök neki,
mint a remény halnak el léptei…

Barguzin, 1874. okt. 30.

BALOGH ROBERT

Petőfi Sándor:

Fellegek

Száraz szél jön el…

Száraz szél jön el,
Az óceánból kiszárad a sár is.
Port kever az égig a szél,
Elhervad minden, ami él…
Az öröm?
Kis gyöngy.
Tán fölhoznám, ha nem lennék ily gyönge!

Barguzin, 1857. (szeptember előtt)

Ősz fürtjeim…

Ősz fürtjeim mind levágom!
Elmúlt az én ifjúságom…
Tükör fölé mit is tegyek?
Mivel csaljam a szememet?
Mivel csaljam a szívemet?
Elárul a halkabban dobogás…

Barguzin, 1865. (december)

Volt egy lány!

Volt egy lány! Oly egy lányka!
A szeme sötét,
S mégis ragyog,
Tündöklése éjre váltott,
Halott költő nyugvására.

Barguzin, 1867. (szeptember)

Úgy élek, mint rendelé az Úr!

Úgy élek, mint rendelé az Úr!
Erőst nem ver, veretlent se hagy...
Élek még, de minek?
Ha szívemből a szeretet,
A gyűlölet
Egyszerre elköltöztenek?
Toldott láng a remény, aludj ki, ne élj!

Barguzin, 1867. (szeptember)

Megtört a Nap...

Megtört a Nap könnyeinek sugára.
Tündöklő szivárvány? A dicsőség?
Döfött volna mélyebbre a kozák pikája...
Nem locsogna szívemben a vodka imája...
Hány színű lánggal ég a vodka, ha szívvel együtt ég?

Barguzin, 1867. (szeptember 15-e után)

S hazatérek, álmomban...

S hazatérek, álmomban nem ismer meg senki már,
Szobrot nem remélek, de a nevem is elfeledték...
Csak az az ember, ott messze, persze, hogy kaszál,
Megáll, köszörüli a kaszát...
Hallom a pengését,
Amint mozg a kéz,
Most felnéz,
Bámul engem, de tekintetem félre fordítom...
Mit gondolhat, hogy én miről gondolkodom...

Barguzin, (1870. március 15.)

SZENTI ERNŐ

Felfejtett múlt

Igaz, de csak egy feltétellel;
ha tényként fogadod el
az egyenesre kalapált eget.
Messze az egésznyi valóságtól.
Emlékenként felfejtett múlt.
Reszelős hangon szól a szél
mint annak idején, szeptember végén.
Tengervíz háztűznézőben.
Barguzinból kiszökött az ősz.
A tél dere már megüté fejemet.

VASS TIBOR

(J)avulási szándék

Mikor érsz rá magadra, Petőfi Sándor?
Tivornya éjjeled és napod;
Az ördögért! hisz az isten elvisz,
Ha még soká így folytatod.

Szeretetreméltó barátom,
Nézd csak meg a tükörben magadat;
Hát ember az, akit ott látsz? Menny kő!
Tükröd kísértetet mutat.

Fiú, légy hát okosabb valahára,
Szedd rendbe rendtelen életedet;
Hidd el, kedves pajtásom, az ember
korhelység nélkül is ellehet.

Naponként Zweigelt borocska,
Csak egy palack, annyi untig elég.
S mi a szerelmet illeti: jobb lesz
talán szeretők helyett eleség.

De mit beszélek! mit beszéltem!
Zweigelt borka és eleség?
Én és eleség? Egy palack és én?
No hisz csupán az kellene még!

Ó nem, nem! engem a rendes élet
időnek előtte megölne, tudom;
Sándor vagyok, Sándorilag kell
Végigrohannom a Petrovicson!

BÉKI ISTVÁN

Petőfi Sándor:

Egy bujdosó levele

Jöjj, tavasznak illatos füzére!
Tegyelek föl sírom keresztjére.
Hazám, hol toronnyá nőtt a hullám,
A távolba én gyáva, reszkető legény
Elszálltam tőled, kékesbarna éjjelen
Hátrahagyva szerelmet, bort, tollat, kardot,
Csak lézengek e messzi földeken.

Hazám, kinek hűséget fogadtam,
Minden fuvallat érkezésivel
Egy-egy megszáradt szirmot hullat el,
S csüggedt fővel önnön kimúlását várja.
Elszálltam tőled, kékesbarna éjjelen
Hátrahagyva szerelmet, bort, tollat, kardot,
Csak lézengek e messzi földeken.

Hazám! oly messze tűn a szép vidék,
Hol kalmár szellő járt a mezőkön,
S vett a füvektől édes illatot.
A távolba én gyáva, reszkető legény
Elszálltam tőled, kékesbarna éjjelen
Hátrahagyva szerelmet, bort, tollat, kardot,
Csak lézengek e messzi földeken.

Óh! öcsém, ki nem úgy, mint én gyáva,
Reszkető legény, te féled Istent
S a földjét, csókold helyettem a lányt,
Becsüld a jó bort, faragd a lúdtoll hegyét,
Ragadj kardot védeni a földet, ha kell,
Hogy nyíljon a virág, szirma ne hulljon el,
S Isten megáldjon, édes Pistikám.

Barguzin, 1868. 03. 06.

SZÉNÁSI MIKLÓS

Hátrahagyott versek Barguzinból

Mártzius, te hűtlen szerelmesem,
Nem esik jól nekem semmi sem,
Hogy fellobognak virágos zsoltáraid
Minden szirom, minden szikra
Csak táplálja rongy fájdalmaim.
Tűzeső hull elmém borús tájaira.
Istenem, magyarok hűtlen ura,
Meg kell a szívnek hasadnia.

*

Ímé este van már,
Az égen lassu hold jár,
Ímé este van már.

Álom nem kerülget,
Szemembe könnyűk gyűltek,
Álom nem kerülget.

Akik elmaradtak,
Talán tudnak szabadnak,
Akik elmaradtak.

Talán tudnak szabadnak,
Szabad, halott magyarnak,
Akik elmaradtak.

Ímé este van már,
Az égen lassu hold jár,
Ímé este van már.

*

Folyam az éj. Setét
tengerbe torkolló folyam.
Ott járék partjainál
S olyan szél ragad
Rojtos ingembe
Vadul, hogy néha
Már-már azt hiszem,
Hanyagúl szárnyára kap,
Mint béna hernyót
Az éhes madarak.
Nem tudom, sekély
Hantomat majd
Ki koszorúzza meg.
Ki áll fölébem
Hajadonfőtt és súgja
Vak csillagaimnak
Éltemet? Cirill és Method
Torz betűivel fejfámra
Kapart nevemet ki érti meg?
Folyam az éj. Egyszer
Vizének megyek. Hideg
Lesz nagyon. Sodrása
Eltép a földtől, ahol
száműzött nyomorult,
Egyedűl lakom.
De hold kél majd
Talán, s az égi ablakon
Kinéz egy régesrégi lyány,
És azt mondja:
Sándorom, jöjj…
Júliád… örökké… szeret…
És akkor már
Ott lesznek mind,
Akiket a sors őrült
Kereke szanaszét vetett.
Ott lesz az angyal
És reánk nevet.
És szent tekintetével
Gyógyítja lelkünkön

Azt a végtelen sok,
Örökké feltépett sebet.

Setét folyam az éj.
Hiszem, hogy vége lesz.

*

Én voltam a tűz,
Mely Mars szívéből fakadott.

*

Koszorúid vidd innen, Apollon.
Haragos hajfodrász az ősz,
Kezében csattogó olló.
Ifjúságom, a szent, bősz
Orkán martaléka lett.
Hol álltam, lábomnak nyoma
    sincs már.
Pipám parazsára ugyan
Hogyan is emlékeznél,
Szerelmes szép honom?

NOVÁK VALENTIN

Kukorica megfosztása babérjaitól

Versezet a János vitéz modorában

Kukorica Jancsi fölvett művész-nevem,
Fölvetett engemet az örök szerelem.
Fölvetett engemet feledés bugyrábul,
S népi hőssé lettem Sándor jóvoltábul.

Igaz, nem vívtam én taljánnal, sárkánnyal,
Lány után szaladtam kirántott szablyával.
Ilust is megcsaltam fűvel-fával, nővel –
Nem szép Tündérország, nékem pokol jő el.

Sándort jól ösmertem, sokat ittunk együtt,
Bor- és kocsmaillat, honnan ihlete gyütt;
Lehazudtunk mi ott csillagot az égrül.
Nem éltem én soha, hallják, oly vitézül!

Munka-gyűlöletet Lúdastól tanultam,
Nagyotmondás végett Háryt koppintottam,
Balassa súgta meg, hogy fussak nők után,
Pató Pál okított: éljek henyén, bután.

Ennyi sok tudással fölvértezvén magam
Számoltam a birkát, számoltam hasztalan.
Fejemből a számok mindég tovaszöktek,
Így öszves gazdáim hamar kifizettek.

Jártam a pusztákat, ősfenyérbe' háltam,
Mígnem banditákra s barátra találtam.
Véres pénzük kellett dohányra, rossz-nőre –
Iluskát kívántam messzi temetőbe…

Majd elcsíptek egyszer, kényszerrel elvittek,
Távoli országba' huszárnak megtettek.
Jó, hogy lovat adtak, mert biz' jött a tatár…
Lábamon szaladjak? Nem vagyok én agár!

Invalidus lettem, akárki meglássa,
Félkarom elrejtem a harci gúnyámba.
De ha ölelni kell, kinő veszett karom,
Pénzzel telt csákómat a fejembe csapom.

Tiszta szűvel kincsér' megnősültem százszor,
Újabb hódításra telt a hozományból,
S mikor már üldöztek nem ketten, de százan,
Egy rozzant tutajon a tengerre szálltam…

Hajótörésemet nem mesélem el most.
Sándor ötlete volt, írt is boszorkányos,
Óriásos strófát, mekkora hazugság:
Még hogy sárkány, medve, még hogy Tündérország!

Most is itt ülünk egy kancsó ital mellett,
Győzködöm is nagyon, e' van, ennyi tellett,
Inkább le se írja, meghülyül a jónép,
S végül egy korhelyben találja föl hősét…

Sándort azonban már meggyőzni nem lehet.
„Forradalom előtt kell egy hős!" Fölnevet. –
S Kukorica Jánost vitézre színezte,
Az igazságot, lám, mindenki feledte!

FENYVES MARCELL

Marsnak mása

Marsnak mása, fiam, Jankó: hihető fogadalmad,
hogy te az ellankadt idegű lanttól szabadulsz már?
Jó döntés meg igaz, s igazán helyesen cselekednél,
így a szokott feddést ma ne várd –, de azért ide hallgass!
Ott elvesznem, a harc mezején, csuda tudja, miért nem
kellett vagy lehetett, ahogy azt versben kitaláltam,
mert amidőn a kozák, az a muszka betyár, az a balfék
Szentpétervárott kalapált karabélya köhintett…,
majd valahogy: „koc-koc”, kacagott a legényen a fegyver,
szárnysuhogást hallok közeledni. Egy épp hazatartó
griff hátán menekültem a muszka elől Jetiföldre.
Ősmagyarok: Jeti-nép él itt; a folyóban aranyhal,
illatos ágak közt égig kúsznának a hernyók.
Egy csodaszarvas? Száz? Hemzseg tőlük kerek erdő,
lelked fattya lakik, Jankóm, te arany, közepében!
Szomszédom nem akárki: vitéz ő, Tengeri János;
Toldidnál Toldibb, s tejen él, szörcsögve pipázik.
Mintha a vers írná lényem; mese tenne valóssá –,
sodró ég, amin állok; a föld jajgatna fölöttem?

VÖRÖS ISTVÁN

Alexandreida és Szibériáda

avagy mi lett volna,
ha más írja a magyar irodalmat?

Bevezető

Začinám totu knižečku.
Nerozumíš mi? No, ale!
Halotti ingem fehér volt,
a kenyér mindig fekete.
Kinek verséért az élet
öles kondérba hord vizet,
Alexander Petrovič még
egyszer mindenért megfizet!

Húsz év múlva

Mint az Ural csúcsán a jég,
minek megárt a nap s a szél,
reped szivem. Többé nem ép.
Túl sok neki a messzeség.

Köröttem szúnyogmiriád,
Zoltán fiam, ki van veled,
kínozza arcomat, s kezem,
hogyan telhet az életed?

És élsz-e még? Egy éjszakán
tisztánlátóan, egyedül:
a múlt lecsapolt mocsarán
bolygó lidérced átrepül.

És ekkor szívem a hóba hull,
mint vak parázs egy éjjelen.
Egy szúnyoglárva itt az úr
ha kelő napként megjelen…

Áttetsző testtel

Nincsen nevem, se hazám,
se ügynököm, se anyám,
nincs bölcselőm, se fedőm,
se csónakom, repülőm.

Harmadéve nem vagyok,
tudják ezt az angyalok,
száz esztendőm bérlemény,
huszat kibérelek én.

De a tenger föltámad,
elég rá egy évszázad.
Föltámadás, halihó,
gurul, mint a mogyoró.

Nincsen csoki, nincs cukor,
csak a hálás jelenkor,
elfognak és felkötnek,
utcanévvel elfödnek,

Petőfi-híd, -rádió,
laktanya és induló.
Ahol áll a szobrom is
hever ott majd egy kavics,

nem is kell hogy megtaláld,
hogy kipróbáld a halált,
átlátsz majd az ingemen,
s gyönyörűszép szívemen.

A cári erdőben

Odabenn a mély vadonban,
szúnyogosban, viharosban,
lassú folyó közelében,
minden billeg, mint az ében,

talán egy másik mesében,
nem létező más vidéken,

abban a kis kutyaólban,
ahol minden mindig jól van,

úgy hírlik, hogy elkallódtam,
a múltammal elszámoltam,
aki vagyok, sose voltam,
másik létbe begubództam,

mert elhoztak a katonák,
elvesztettem itt a hazát,
azt se tudom, tót vagy magyar,
ha a hó lassan betakar.

Ki vagyok én? Senki Sándor,
aki nem lát a pipától.
Se költő nem, se katona.
Nem hallom, ha hí a haza.

Nem hallom, ha elutasít,
lakok egy jó katonasírt.

A kék torpedó

Mi nem vagyunk tudósok
és papok se vagyunk,
mi nem vagyunk se hősök
nem szívesen halunk,

ájultan nem heverünk
a folyófeneken,
lehet, hogy Oroszország
kofa, ne hős legyen?

Fönt kék a firmamentum,
lent vérben fürdenek
az órák. De mi távol
vagyunk, mint a hegyek.

A sötét bérkaszárnyák
alatt szótlanul és
megbonthatatlanul a-
nyag, akár a sértés,

mind együtt ülünk tegnap.
De holnap nem sírunk,
mert lesz már kenyerünk
és akad fasírtunk.

Minden nap egy bánatot
gyomlál ki szívünkből.
Dolgozik a munkás, a
hivatalnok körmöl.

Holnap azbesztból, vasból,
gránitból építünk
új mennyországot, mert még
nincsen ég fölöttünk.

Csúnya, tömpe ujjaink
életet formálnak,
csak felhőkarcolókból
áll majd a vasárnap.

Új színeket keresünk,
tenger alá bújunk,
mi új költők új vizek
mélyébe hajózunk.

Nem beszél a fákkal…

Elvesztettem, amit ember veszthet el,
ürességtől kong e lélek és e fej.
Ölemben egy girhes kutya üldögél,
asztalomon, ha van, száraz a kenyér.

Magyar voltam egykor, most orosz vagyok,
átalakítottak csodadoktorok,
ők jelölték ki az ellenségemet,
és én elfogadtam, hogy így is lehet.

Minek is kéne még nékem a remény,
a szívemben ha ép minden véredény.
Nagyobb Oroszország, mint sokan hiszik,
álmomban belőle levágok picit.

És mint egy egér a sajtdarab fölött,
nézem a darabkát, ahogy gőzölög,
édes vagy orosz föld, édes igazán,
sose gondoltam, hogy itt lesz a hazám.

A síkság itt bizony szélesebb, nagyobb,
farkas jár a réten, hóban angyalok.
Múltamat, jövőmet, mindent eltemet,
megírom egyszer az orosz életet.

Jön a változás, jön, mindent elsöpör,
ember lesz a medve, ember az ökör.
A hideg utcákon hölgyek és urak
batyuban hordják majd minden cuccukat.

Eltűnik a pénz és el a vagyon,
végre nőt szerezni itt az alkalom.
Térdem alatt olyan asszony sír, nevet,
odaadnám érte máskor e nevet:

Alexander vagyok. Sándor valaha.
Rám ismer a nő is, eláll a szava.
Nem beszél a fákkal most az őszi szél,
szabadságot ki ad ennyi szégyenért?

Bár dél s est között van, szédelgek csupán,
elaludt a nő is, a sírás után.
Talán meg se történt mindez énvelem,
hogy nem haltam még meg, azt is szégyelem.

Új évezred felé

Én kétezret még biztosan megélem,
az új évezred fölvesz, mint egy inget.
Ülünk a metrón, majd lenn a mélyben,
mert így visznek egy jobb időbe minket.
Az új időben áll majd egy toronyház,
én lift leszek, ha te a liftnek gombja.
Ha híd leszel, hát én leszek a korlát,
van, ki kutyáját a Tabánba hordja,
csak jel leszel a BNV-keréken,

meglát, a lábát emeli csaholva.
Tovább lóbálja felettünk az égen
az ózonlyukat Isten, ez a pitbull,
hiába rág a hosszúcsontú vérrák,
a létezés vidám napokra széthull.

Kővilág

Mert elhagyatnak akkor
mindenek, mindenek,
külön a kutyaólak
és külön az egek.

Levegőben madárhad,
a földön kelő fény.
Az örökös sötétből
egy fegyenc előlép.

Virrasztottam éjjel és
virrasztok nappal is,
meglát Isten a napon,
hallja a hangom is.

Milyen üres a világ,
fekete, fekete.
Halott redő, kő vagyok,
törmelék tenyere.

Folyik rajtam könny helyett,
igazi könny helyett,
Istenem csak most egyszer
szólhatnék teveled.

Epilógus

A halállal már megjártam,
lehet, hogy rosszul csináltam,
    rosszul bizony...
innen ez a halál-iszony.

Láttam sok kevély haldoklót,
kinek a nemlét mindegy volt:
    S egy a testem!
Őket ezért irigyeltem.

Nem törődtem bennülővel,
hetyke úrban az ördöggel.
    Nem is láttam,
mintha látnám, úgy csináltam.

A halálom, ím, megjártam,
pont olyan volt, ahogy vártam,
    kicsit rosszabb,
sétáltam ott utcahosszat.

Ha egy földi denevérrel
találkoztam, s bevert léttel:
    nem vitáztam,
a semmiből félreálltam.

Kik kicsinek és fehérnek,
talán élőnek is vélnek:
    Hóvirágot
gyökér nélkül még ki látott?

Most, ha adná is már, késő:
Egy nyugalmam nincs, a végső:
    Mert hogy üljön
(nincs kalitja, hogyan nyissa)
szabad lélek csupasz földön?

TOLVAJ ZOLTÁN

Petőfi Sándor:

Weöres Sándor

Nicsak, nocsak. Elkerült a dárda.
Mégse jött el értem most a várva
várt lovas kozák, a szép halál;
azt hihetnénk, bárkit megtalál.

Mily nagy áldás élni ennyi évet.
Igaz – sóhajtja már a korban érett,
régóta nem számlál időt, a tűnőt,
hisz mindezen 170 éve túllőtt.

Most láthatod, hogy verses ékem
hogyan döcög Tunguz vidéken,
nem ír egy szót se, ki itt bujkálhat
pőre partján e hűs Bajkálnak.

Tetteket firkálni nincs füzetbe' méret,
már csak nézelődni tér belém a lélek.
Így telik minden napom e messzi földön
– s itt minden tudor teóriája földöl,

ha kunvidéki Róna hely't A Sztyeppe! – írom,
s csíki bércek helyett szidom Pamírom;
tudom, hogy nincs közel (mondják az élcelődők),
de Kárpátok helyett Pamír, a bérc-elődök,

s földrajzilag elérhetőbb Szibériák…
Itt szívem, lelkem friss közegben méri át
örök időben ezt a bús tragédiát,
mint rossz pulóverét lefejtő vén diák.

Így került kezembe hát, öcsém, a Sándor.
Egy törpe testű, szélruhájú, ősi vándor,
kákabélű, cérnahangú, úgy, mint jómagam,
és sosem jutott reá seregnyi szép madam,

mégis áhítattal szólt a párcsatákról,
friss tavaszt megmérgezőkről, ópiátról,
és nyugalmat öntözött kigyúlt sorokba,
földi kincseit dobálva már sarokba.

Minden életszikra mentén ott a holtsáv –
erre ő se mondhat többet, mint: „Potomság.”
Mégis élünk, dúl a Vis Vital, a Prána.
S ha jő a vég? Két ágy között. Hol ott a párna.

Képek jegyzéke

Borító 2. A magyar szabadságharc centenáriuma. Plakát 1948-ból.
Borító 4. A magyar szabadságharc apoteózisa. Olajnyomat.
3. o. Petőfi Sándor. Fametszet.
10. o. Honvédtoborzás. Vincenz Katzler litográfiája, 1850.
17. o. Magyar kortes 1848 előtt. Színezett olasz litográfia.
23. o. István nádor bevonulása Bécsbe 1848. március 15-én. Litográfia.
27. o. Arany János. Barabás Miklós acélmetszete, 1860.
36. o. A szabad sajtó első termékeinek szétosztása a Landerer és Heckenast nyomdánál, 1848. március 15. Vincenz Katzler litográfiája, 1850.
38. o. V. Ferdinánd fogadja a magyar országgyűlés küldöttségét 1848. március 15-én. Vincenz Katzler litográfiája, 1850.
45. o. A magyar jurátusok köszönetet mondanak a bécsi egyetemistáknak 1848. március 16-án. Winzenhörlein litográfiája, 1848.
48. o. „Talpra magyar!”. Bellony László festménye alapján készült olajnyomat.
51. o. Magyar nemes díszruhában. Színezett olasz litográfia.
55. o. Petőfi Sándor. Barabás Miklós acélmetszete, 1860.
63. o. Magyar nemesek. Franz Kollarz litográfiája.
66. o. A magyar szabadságharc apoteózisa. Olajnyomat.
72. o. A nógrádi tisztválasztás diadala. Litografált kottacímlap.
82. o. A magyar országgyűlés küldöttségének partraszállása Bécsben, 1848. március 15. A kép bal felén, a zászló előtt fáklyával Batthyány Lajos, a kép középpontjában, égre emelt kézzel Kossuth Lajos látható. Franz Kollarž litográfiája.
87. o. Bem honvéd altábornagy diadala 1849 ápril havában. Bőhm Pál festménye alapján készült olajnyomat, 1870.
93. o. Petőfi halála a segesvári ütközetben. Suhajdy György litográfiája Szemlér Mihály rajza alapján. Grund Vilmos utódai kiadása, Budapest.
97. o. Petőfi apotheosisa. Franz Kollarz litográfiája, Bécs.

Költészeti folyóirat
Első szám: 1995. október 10.
Megjelenik kéthavonta

Alapító főszerkesztő: Turczi István

Szerkesztőség:
Turczi István (főszerkesztő)
Zsille Gábor (olvasószerkesztő)
Király Farkas (szerkesztő)
Nagy Péter Czar (online)
Pálos Anna (szerkesztőségi titkár)

Tördelés: DT Pro Bt.

Szerkesztőség:
1147 Budapest, Gyarmat u. 106.
Tel./fax: 06-1-25-181-63
E-mail: tippcult@t-online.hu
Honlap: www.parnasszus.hu

Kiadja a TIPP-Cult Kft.
Felelős kiadó: Turczi István

Alapító mecénás: Ispánki László

ISSN 1219-3275

Lapunk megjelenését támogatta:

Petőfi Kulturális Ügynökség

Nemzeti Kulturális Alap

Magyar Kultúráért Alapítvány

Sokszorosítás: Promisszum Kft.

Előfizethető a Kiadónál (1147 Budapest, Gyarmat u. 106.)
Megvásárolható webshopunkban: www.parnasszus.hu
Megrendelhető a Libri és a Líra online felületein.